

Міністерство освіти і науки України
Університет митної справи та фінансів

Факультет управління
Кафедра публічного управління та митного адміністрування

Кваліфікаційна робота

на здобуття освітнього ступеня магістр
за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»

за темою: УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО
РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Виконала: студентка
групи ПУ23-1зм
Спеціальність 281
«Публічне управління та адміністрування»
Куча Е.В.

Керівник : к.держ.упр., доц. Разумей Г.Ю.

Рецензент:
Начальник управління по роботі
з персоналом Дніпровської митниці,
к. держ. упр.
Ярова І.В.

АНОТАЦІЯ

Куча Е.В. Удосконалення механізмів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістр за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування». Університет митної справи та фінансів, Дніпро, 2024.

Метою магістерської роботи є дослідження напрямків удосконалення механізмів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні.

У роботі проаналізовано сутність та концептуальні напрями державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності; досліджено види та методи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності; проаналізовано вплив інтеграційної стратегії на формування зовнішньоекономічної діяльності України; проведено аналіз сучасної системи законодавчого регулювання зовнішньоекономічної діяльності; проведено аналіз інструментів тарифно-митного та нетарифного регулювання; проаналізовано інституційне забезпечення зовнішньоекономічної діяльності.

Практичні рекомендації для удосконалення механізмів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні включають приведення національної нормативно-правової бази до міжнародних стандартів, а також спрощення процедур митного оформлення товарів через автоматизацію та впровадження електронного декларування. Важливо також удосконалити митні тарифи та знизити адміністративне навантаження на бізнес, забезпечивши більш гнучкий підхід до регулювання імпорту та експорту. Водночас, потрібно акцентувати увагу на розвитку нетарифних заходів, таких як адаптація стандартів сертифікації до європейських вимог та удосконалення механізмів антидемпінгового захисту. Не менш важливим є створення єдиного органу для координації зовнішньоекономічної діяльності, забезпечення прозорості в роботі державних органів і підвищення ефективності підтримки експортерів через фінансові програми та пільги. Розвиток кваліфікації кадрів у цій сфері є ключовим для підвищення конкурентоспроможності української економіки на міжнародному ринку.

Ключові слова: публічне управління, ЗЕД, система, економіка, управління

SUMMARY

Improvement of mechanisms of state regulation of foreign economic activity in Ukraine.

Qualification work for obtaining a master's degree in specialty 281 "Public administration". University of Customs and Finance, Dnipro, 2024.

The aim of the master's thesis is to study the theoretical foundations of improving the mechanisms of state regulation of foreign economic activity in Ukraine.

Practical recommendations for improving the mechanisms of state regulation of foreign economic activity in Ukraine include bringing the national regulatory framework to international standards, as well as simplifying the procedures for customs clearance of goods through automation and the introduction of electronic declaration. It is also important to improve customs tariffs and reduce the administrative burden on business by providing a more flexible approach to import and export regulation. At the same time, it is necessary to focus attention on the development of non-tariff measures, such as the adaptation of certification standards to European requirements and the improvement of anti-dumping protection mechanisms. Equally important is the creation of a single body for the coordination of foreign economic activity, ensuring transparency in the work of state bodies and increasing the efficiency of supporting exporters through financial programs and benefits. The development of personnel qualifications in this area is key to increasing the competitiveness of the Ukrainian economy on the international market.

Key words: public administration, foreign exchange, system, economy, management.

Перелік умовних позначень, символів, одиниць, скорочень і термінів

ДРЕ	Державне регулювання економіки
ЗЕП	Зовнішньоекономічна політика
ЗЕД	Зовнішньоекономічна діяльність
НАДС	Національне агентство України з питань державної служби
ОМС	Органи місцевого самоврядування
ПВЗВТ	Поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі
СНД	Співдружність Незалежних Держав
ЄС	Європейський Союз
ПІ	Прямі іноземні інвестиції
МС	Митний союз
МТЗ	Митний тариф зони
ФС	Фінансова система
ПДВ	Податок на додану вартість
ЕКСП	Експорт
ІМП	Імпорт
РЕГ	Регіональне економічне зростання
ЗТ	Зовнішня торгівля
ЕС	Експортно-імпортна статистика
ТНЗ	Торговельна національна зона
ТОВ	Товариство з обмеженою відповідальністю

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	10
1.1. Сутність та концептуальні напрями державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності	10
1.2. Види та методи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності	14
1.3. Вплив інтеграційної стратегії на формування зовнішньоекономічної діяльності України	24
РОЗДІЛ 2. МЕХАНІЗМИ ТА ІНСТРУМЕНТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ	27
2.1. Сучасна система законодавчого регулювання зовнішньоекономічної діяльності	27
2.2. Інструменти тарифно-митного та нетарифного регулювання	35
2.3. Інституційне забезпечення зовнішньоекономічної діяльності	48
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНИХ МЕХАНІЗМІВ РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	55
3.1. Удосконалення механізмів захисту економічної безпеки у регулюванні зовнішньоекономічної діяльності	55
3.2. Активізація регуляторних важелів реалізації державної зовнішньоекономічної політики	61
3.3. Розвиток інформаційних систем і технологій у напрямку підвищення ефективності ЗЕД	64
ВИСНОВКИ	67
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	70
ДОДАТКИ	76

ВСТУП

Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності є одним із основних аспектів економічної політики будь-якої держави. В умовах сучасної глобалізації економіки та розвитку міжнародної торгівлі це значення регулює зростання з кожним роком. Україна, як країна з відкритою економікою та значним потенціалом у різних галузях, потребує ефективних механізмів регулювання ЗЕД, що сприяли розвитку економіки, залученню іноземних інвестицій та інтеграції у світову економіку.

З моменту зміцнення незалежності Україна активно інтегрується у світові економічні процеси. Підписання різноманітних міжнародних договорів, включаючи Угоду про асоціацію з Європейським Союзом, відкриває нові можливості для розширення зовнішньоекономічної діяльності країни. Протест, з цими можливостями також створює нові виклики, які потребують відповідних державних рішень.

Україна, інтегруючись у світові ринки, повинна відповідати міжнародним нормам і стандартам торгівлі. Це стосується як технічних регламентів, так і митного контролю, податкової політики, а також питань захисту прав інтелектуальної власності та регулювання інвестиційних потоків.

Для того, щоб українські товари та послуги могли конкурувати на міжнародних ринках, державне регулювання ЗЕД має бути спрямоване на стимулювання експорту та захист національних виробників. Це потребує розробки політики, яка зменшила б бар'єри для експортерів та сприяла розвитку нових ринків збуту.

Удосконалення механізмів регулювання має сприяти створенню сприятливого інвестиційного клімату. Це, у свою чергу, призведе до залучення прямих іноземних інвестицій, які є джерелом розвитку економіки. Важливим аспектом є забезпечення прозорості регуляторних процедур, спрощення умов для ведення бізнесу та захисту прав інвесторів.

Сучасна світова економіка перебуває під впливом різних факторів нестабільності, включаючи геополітичні конфлікти, економічні кризи та пандемії. Ці фактори вимагають оперативної реакції з боку державних органів та адаптації існуючих механізмів регулювання до нових умов.

Ефективне державне регулювання ЗЕД є інструментом забезпечення національної безпеки, після чого від його результатів залежить стійкість економіки в умовах кризових ситуацій, санкцій та торговельних війн. Забезпечення національної економічної безпеки вимагає наявності дієвих механізмів контролю за стратегічними галузями, експортом та імпортом важливих ресурсів та товарів.

Україна є членом багатьох міжнародних економічних організацій, таких як Світова організація торгівлі, Міжнародний валютний фонд, Світовий банк та інші. Для забезпечення ефективної співпраці з цими організаціями, а також отримання від них технічної допомоги та фінансових ресурсів необхідно гармонізувати внутрішнє законодавство та механізми регулювання з міжнародними стандартами.

Удосконалення механізмів державного регулювання ЗЕД має включити підтримку малого та середнього бізнесу, який є сектором економіки України. Держава повинна надавати сприяння підприємцям через полегшення регуляторних вимог, надання пільгових умов для участі в міжнародних ринках, а також захист від недобросовісної конкуренції з боку великих корпорацій.

Сучасний світовий ринок все більше орієнтується на цифрові рішення та інновації. Україна має великий потенціал у сфері інформаційних технологій, який може бути використаний для зміцнення позицій на міжнародній арені. Удосконалення механізмів державного регулювання повинно включати підтримку цифровізації економіки та впровадження інновацій у зовнішньоекономічну діяльність.

Важливою складовою удосконалення механізмів державного регулювання є вивчення та адаптація найкращих міжнародних практик. Це дозволить Україні впроваджувати інноваційні підходи до регулювання ЗЕД, які довели свою

ефективність в інших країнах. таким чином, це може стосуватися спрощення митних процедур, розвитку експортних стратегій, стимулювання іноземних інвестицій та інші аспекти.

Підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом відкриває нові можливості для розвитку ЗЕД, але також вимагає виконання ряду зобов'язань з боку України. Це включає гармонізацію національного законодавства з європейським, а також впровадження стандартів і вимог, які застосовуються в ЄС. Вдосконалення механізмів регулювання ЗЕД повинні втратити ці зміни та сприяти інтеграції України до європейського економічного простору.

Таким чином, удосконалення механізмів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності є актуальним завданням для України, що обумовлено як внутрішніми, так і зовнішніми факторами. В сучасних умовах економічної нестабільності та постійних змін на глобальному рівні держава повинна мати гнучкі та ефективні інструменти регулювання, які забезпечують стабільний розвиток національної економіки та її інтеграцію у світову економіку. Це дозволить Україні не тільки зберегти свої позиції на міжнародних ринках, але й створити сприятливі умови для сталого економічного зростання.

Об'єктом дослідження у даній роботі є процеси, що виникають під час державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Предметом дослідження є удосконалення механізмів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження напрямів удосконалення механізмів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні.

Для досягнення цієї мети робота передбачає виконання наступних **завдань**:

1. Дослідити сутність та основні концептуальні напрямки державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності;

2. Проаналізувати види та методи державного впливу на зовнішньоекономічну діяльність;

3. Оцінити роль інтеграційної стратегії у розвитку зовнішньоекономічної діяльності України;
4. Провести аналіз сучасного законодавчого забезпечення зовнішньоекономічної діяльності;
5. Вивчити інструменти тарифного та нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності;
6. Оцінити інституційне забезпечення зовнішньоекономічної діяльності в Україні;
7. Проаналізувати вдосконалення механізмів забезпечення економічної безпеки у сфері зовнішньоекономічної діяльності;
8. Розглянути активізацію регуляторних механізмів у реалізації державної зовнішньоекономічної політики;
9. Оцінити розвиток інформаційних систем та технологій як інструментів підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності.

Методами дослідження є емпіричні та теоретичні підходи, а саме абстрагування, класифікацію, порівняльний аналіз, узагальнення, аналіз і вивчення літератури, індукція та дедукція.

Наукова новизна дослідження полягає в удосконаленні механізмів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні. У роботі розроблено новий підхід до аналізу ефективності регуляторних заходів, що враховує сучасні глобальні тенденції та специфіку національної економіки. Запропоновано вдосконалені інструменти державного впливу на зовнішньоекономічну діяльність, що дозволяють підвищити конкурентоспроможність українських підприємств на міжнародних ринках.

Практичне значення отриманих результатів у можливості їх використання під час розробки нових стратегій державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності з оптимізації призначення участі України у світовій економіці. Це дозволить сприяти розвитку експорту, збільшенню обсягів зовнішніх інвестицій та покращенню загальної інвестиційної привабливості країни. Результати можуть бути корисними також для наукових

установ і освітніх закладів при підготовці фахівців у сфері міжнародної економіки та державного управління.

Структурно робота представлена вступом, 3 розділами, висновками та списком використаної літератури із 55 джерел, 2 додатками. Робота містить 7 таблиць.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1 Сутність та концептуальні напрями державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності

ЗЕД відіграє вирішальну роль у стимулюванні економічного зростання країни. У сучасному глобалізованому світі, де прискорюються процеси інтеграції, транснаціоналізації та міжнародного поділу праці, значення зовнішньоекономічної діяльності стає ще більш виразним. Сучасна глобальна економіка процвітає завдяки цій динаміці, що дозволяє країнам розвивати перспективні галузі свого експортного потенціалу. Україна, як і багато інших країн, використовує зовнішньоекономічну діяльність для подолання дефіциту енергетичних ресурсів, передових технологій, машин та обладнання, що зрештою сприяє її економічному розвитку через участь у міжнародній торгівлі та інвестиціях [2; 13].

Жодна країна не може підтримувати стійке економічне зростання та розвиток, не скориставшись перевагами міжнародного поділу праці та сукупності глобальних науково-технічних досягнень. Країни займаються зовнішньоекономічною діяльністю не лише для покращення своїх економічних показників, але й для сприяння політичному та соціальному співробітництву з іншими країнами. Ця співпраця часто обумовлюється пошуком економічних, політичних і соціальних вигод, що виникають у результаті міжнародного партнерства та співпраці [11-14].

Щоб Україна суттєво підвищила свою економічну відкритість і стала більш конкурентоспроможною на світовій арені, необхідно створити більш сприятливі умови для виходу вітчизняних підприємств на зовнішні ринки. Однак успішна інтеграція в міжнародні ринки вимагає не тільки сприятливої політики, але й глибокого розуміння теорії та практики зовнішньоекономічної діяльності. Професіонали та спеціалісти в цій галузі повинні добре знати як менеджмент, так

і операційну діяльність, щоб забезпечити успішний вихід на ринок і довгостроковий успіх українських підприємств.

За своєю суттю зовнішньоекономічна діяльність підприємства охоплює сукупність міжнародних ділових операцій, у яких бере участь компанія. Ці операції здійснюються з головною метою отримання прибутку шляхом створення та використання конкурентних переваг на зовнішніх ринках. Говорячи про управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства, важливо розуміти його як комплексний процес, який передбачає оцінку та моделювання як внутрішнього, так і зовнішнього середовища підприємства. Це вимагає координації між усіма підрозділами компанії, щоб гарантувати, що діяльність підприємства спрямована на досягнення прибутковості в міжнародних операціях.

Успіх зовнішньоекономічної діяльності підприємства на мікрорівні значною мірою залежить від його здатності адаптуватися до вимог міжнародного ринку. Враховуючи складні фінансово-економічні умови, з якими стикаються багато вітчизняних промислових підприємств, зокрема в Україні, вихід на зовнішні ринки може бути дорогим і ризикованим заходом. Тому компанії повинні ретельно розставляти пріоритети у своїх стратегіях розвитку, щоб визначити найбільш перспективні сектори для виходу на зовнішні ринки та запровадити оптимальні методи управління, які покращать їх конкурентоспроможність на глобальних ринках.

Зовнішньоекономічна діяльність українських підприємств невід'ємно пов'язана з їхньою участю в міжнародних торгово-ділових відносинах. Ця діяльність може мати глибокий вплив на ефективність виробничих процесів, технічну складність промисловості та загальну якість вироблених товарів і послуг. Зовнішньоекономічну діяльність у цьому контексті можна розуміти кількома способами:

– ціль для організаційної та економічної політики: це сфера економічної діяльності, яка свідомо формується державною політикою та правилами. Уряди часто впроваджують політику, спрямовану на стимулювання

підприємницької діяльності на міжнародних ринках, одночасно сприяючи стійким, саморегульованим ринковим механізмам.

– рушій структурної трансформації: Залучення до зовнішньоекономічної діяльності призводить до прогресивних змін в економічній структурі країни. Він заохочує інновації, полегшує доступ до нових ринків і підвищує здатність бізнесу адаптуватися до міжнародних стандартів і практики.

– джерело технологічних та організаційних інновацій: через участь у зовнішньоекономічній діяльності підприємства отримують доступ до передових технологій, інноваційних організаційних моделей і передових методів управління з-за кордону. Ці елементи сприяють модернізації та вдосконаленню вітчизняних виробничих і бізнес-систем [7].

Правова база зовнішньоекономічної діяльності в Україні визначена Законом України "Про зовнішньоекономічну діяльність"[15]. Цей закон визначає зовнішньоекономічну діяльність як сукупність дій, що здійснюються українськими суб'єктами господарювання у співпраці з іноземними партнерами. Ця діяльність охоплює широкий спектр міжнародної комерційної діяльності операції, як в межах України, так і за кордоном. Метою зовнішньоекономічної діяльності є організація, здійснення та регулювання транскордонного обміну товарами, послугами та інтелектуальною власністю [10-14].

Роль держави в регулюванні зовнішньоекономічної діяльності багатогранна. Уряди не лише встановлюють законодавчу та нормативну базу, яка керує міжнародною торгівлею та інвестиціями, але вони також активно беруть участь у формуванні ширшого економічного середовища для сприяння конкурентоспроможності та інновацій серед вітчизняних підприємств. У випадку України уряд відіграє ключову роль у сприянні зовнішньоекономічній діяльності підприємств, забезпечуючи, щоб регуляторні умови сприяли доступу до ринку, інноваціям і конкуренції.

Одним із ключових завдань державного регулювання є стимулювання експортоорієнтованої діяльності та створення умов для участі вітчизняних

підприємств у міжнародних ринках. Це передбачає розробку політики, яка зменшує торговельні бар'єри, спрощує митні процедури та надає фінансову та технічну підтримку підприємствам, які прагнуть вийти на міжнародний рівень. Крім того, держава повинна забезпечити відповідність своїх нормативних актів міжнародним торговельним угодам і стандартам для сприяння стабільному та передбачуваному бізнес-середовищу як для вітчизняних, так і для іноземних інвесторів. [13]

Щоб українські підприємства процвітали на глобальних ринках, вкрай важливо зосередитися на створенні конкурентних переваг, які відрізнятимуть їх від міжнародних колег. Це вимагає постійних інвестицій у дослідження та розробки, технологічні інновації та покращення якості продукції. Узгодивши свою діяльність із передовим міжнародним досвідом, український бізнес може підвищити свою конкурентоспроможність і збільшити свою частку ринку на зовнішніх ринках.

Крім того, зовнішньоекономічна діяльність надає українським підприємствам доступ до нових джерел капіталу, передових технологій виробництва та інноваційних методів управління. Беручи участь у глобальних ланцюжках доданої вартості, підприємства можуть отримати вигоду від економії на масштабі та більшої ефективності, що зрештою призведе до підвищення прибутковості та довгострокового зростання.

Глобальний економічний ландшафт постійно змінюється, з'являються нові виклики та можливості, оскільки країни адаптуються до змін у технологіях, моделях торгівлі та політичній динаміці. Для України успішна участь у світовій економіці вимагає проактивного підходу до адаптації своєї економічної політики та практики до вимог міжнародного ринку. [11]

Зокрема, українські підприємства повинні бути гнучкими, щоб реагувати на зміни глобального попиту, технологічний прогрес і геополітичні події. Це може включати диверсифікацію експортних ринків, впровадження сталої ділової практики та зміцнення партнерства з іноземними інвесторами та міжнародними організаціями. Випереджаючи ці тенденції, Україна може позиціонувати себе як

конкурентоспроможного гравця у світовій економіці та досягти сталого економічного зростання.

У сучасну епоху інновації та цифровізація є ключовими факторами успіху зовнішньоекономічної діяльності. Оскільки глобальні ринки стають все більш взаємопов'язаними через цифрові платформи та технології, українські підприємства мають можливість використовувати ці інструменти для розширення свого охоплення та підвищення конкурентоспроможності. Цифровізація дозволяє підприємствам оптимізувати роботу, покращити обслуговування клієнтів і зменшити витрати, що є критично важливим фактором для досягнення успіху на міжнародних ринках.

Інновації, зокрема у високотехнологічних секторах, також можуть слугувати каталізатором зростання зовнішньоекономічної діяльності. Інвестуючи в дослідження та розробки та розвиваючи культуру інновацій, український бізнес може розробляти передові продукти та послуги, які відповідають потребам міжнародних споживачів. Це, у свою чергу, допоможе Україні диверсифікувати свою експортну базу та зменшити залежність від традиційних галузей.

1.2 Види та методи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності

Основою зовнішньоекономічної політики України є суверенітет її народу. Цей принцип підкреслює право українського населення контролювати та регулювати власну економічну діяльність без зовнішнього втручання. Суверенітет також включає право держави розпоряджатися своїми ресурсами, визначати торговельну політику та приймати самостійні рішення щодо економічних партнерств. [15]

Цей принцип надає свободу фізичним і юридичним особам здійснювати зовнішньоекономічну діяльність. Українські підприємці та компанії можуть вільно виходити на міжнародні ринки, торгувати товарами та послугами та

здійснювати інвестиційну діяльність, якщо вони дотримуються як національного законодавства, так і міжнародних угод. Наголос на свободі підприємництва спрямований на сприяння динамічному та конкурентному економічному середовищу, яке заохочує інновації та зростання.

Усі учасники зовнішньоекономічної діяльності, незалежно від форми власності чи національності, мають бути однакові за українським законодавством. Цей принцип забороняє будь-яку форму дискримінації або преференційного ставлення на основі власності, місця розташування чи інших характеристик. Це гарантує, що вітчизняні та іноземні підприємства працюють на рівних умовах, що є важливим для створення справедливого та конкурентного ринкового середовища. Цей принцип узгоджується з міжнародними торговельними нормами та угодами, спрямованими на усунення протекціонізму та дискримінаційної практики.

Верховенство права є критично важливим елементом зовнішньоекономічної діяльності України. Він гарантує, що всі дії, пов'язані з ЗЕД, регулюються чіткими правовими нормами, які забезпечують захист прав та інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Правова система гарантує, що всі підприємства — вітчизняні та іноземні — підкоряються однаковим законам і нормам, запобігаючи свавільному втручанням держави та сприяючи прозорості. Крім того, цей принцип гарантує, що будь-які суперечки, що виникають у зв'язку з зовнішньоекономічною діяльністю, вирішуються в рамках правового поля, яке поважає як національне, так і міжнародне право.

Одним із ключових економічних принципів зовнішньоторговельної політики України є принцип валютної еквівалентності, спрямований на запобігання нечесній торговельній практиці, такій як демпінг. Біржовий еквівалент гарантує, що торговельні операції проводяться чесно, коли обидві сторони отримують вартість, відповідну тому, що вони надають. На практиці це означає, що Україна працює над захистом своїх внутрішніх ринків від негативних наслідків демпінгу, коли товари продаються за цінами, нижчими за собівартість їх виробництва, підриваючи місцеву промисловість.

Принципи, якими керується економічний розвиток України, особливо щодо її зовнішньоекономічної діяльності, закріплені в її законодавчій та нормативній базі. Ці принципи є невід'ємною частиною підтримки стабільної та процвітаючої економіки як вдома, так і в контексті глобальних ринків. Нижче наведено деякі з ключових принципів підтримки економічного розвитку через зовнішньоекономічну діяльність.

Україна зобов'язана неухильно виконувати всі міжнародні контракти та зобов'язання у сфері економічних відносин. Цей принцип підкреслює важливість дотримання міжнародних угод і роль таких зобов'язань у зміцненні довіри та стабільності у світовій торгівлі. Виконання цих зобов'язань також сприяє репутації України як надійного торговельного партнера, що має вирішальне значення для залучення іноземних інвестицій та участі в міжнародних економічних організаціях. [13]

Принцип забезпечує суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності повну власність на результати своєї діяльності. Підприємства, як українські, так і іноземні, зберігають виключні права на прибутки, товари, послуги та інтелектуальну власність, отримані в результаті їх зовнішньоекономічної діяльності. Це право власності захищене законом і має фундаментальне значення для заохочення інвестицій та економічних інновацій.

Відповідно до принципу рівноправності всі суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності мають однакове ставлення до законодавства України незалежно від форми власності та географічного розташування. Цей принцип забороняє будь-які обмежувальні дії з боку держави, які можуть дискримінувати певних учасників за ознакою власності чи національності. Мета полягає в тому, щоб усі підприємства могли брати участь у зовнішній торгівлі, не стикаючись із несправедливими бар'єрами чи державними обмеженнями, що є ключовим фактором для розвитку відкритого та конкурентного ринку.

Принцип необмеженості гарантує, що жоден суб'єкт підприємницької діяльності, як вітчизняний, так і іноземний, не буде піддаватися необґрунтованим обмеженням у провадженні зовнішньоекономічної діяльності,

за винятком випадків, прямо передбачених законом. Цей принцип сприяє створенню вільного ринкового середовища, запобігаючи монополістичній чи обмежувальній діяльності, яка може перешкоджати конкуренції та економічному зростанню. Лише за юридично визначених обставин, таких як занепокоєння національною безпекою чи охороною здоров'я, держава може накладати обмеження на зовнішню торгівлю. [10]

Одним із найважливіших обов'язків держави є захист інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Це включає не лише захист бізнесу, який працює в Україні, але й забезпечення захисту українського бізнесу за кордоном відповідно до міжнародних законів і договорів. Держава активно працює над просуванням інтересів свого бізнесу на зовнішніх ринках, надаючи при необхідності дипломатичну та правову підтримку.

Суверенітет залишається наріжним каменем міжнародних економічних відносин, гарантуючи, що кожна держава має право управляти своїми власними економічними ресурсами та політикою без зовнішнього втручання. Цей принцип є критично важливим для збереження політичної незалежності та економічної автономії.

Принцип територіальної цілісності захищає держави від зовнішньої агресії та втручання у їхні внутрішні справи. Він забезпечує, щоб зовнішньоекономічні відносини здійснювалися таким чином, щоб поважати політичний і територіальний суверенітет усіх залучених держав.

Цей принцип підкреслює, що всі держави, незалежно від їх економічного розміру чи політичної влади, є рівноправними учасниками міжнародної торгівлі. Це гарантує, що менші чи менш розвинені країни, такі як Україна, мають ті самі права та можливості у глобальній економічній взаємодії, що й більші економіки.

Міжнародні економічні відносини повинні здійснюватися мирно, без застосування сили та примусу. Цей принцип сприяє дипломатичному вирішенню торговельних суперечок і сприяє мирному економічному співробітництву.

Зовнішньоекономічна діяльність повинна здійснюватися таким чином, щоб приносити взаємну вигоду всім залученим сторонам. Практика чесної

торгівлі та справедливе партнерство є важливими для сталого розвитку та довгострокового економічного співробітництва.

Економічний розвиток не повинен відбуватися за рахунок прав людини. Цей принцип гарантує, що вся економічна діяльність, як внутрішня, так і міжнародна, здійснюється з повагою до прав і свобод людей.

Зовнішньоекономічна діяльність має сприяти просуванню соціальної справедливості в глобальному масштабі. Це включає усунення економічної нерівності між країнами та забезпечення того, щоб торгова та інвестиційна практика сприяла добробуту всіх учасників. [12]

Глобальне економічне співробітництво має важливе значення для розвитку, особливо для таких країн, як Україна, які отримують вигоду від іноземних інвестицій, передачі технологій і доступу до міжнародних ринків.

Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності - суб'єкти господарювання, у тому числі суб'єктів господарювання різних форм власності, які самостійно здійснюють міжнародні торговельні операції. Ці суб'єкти можуть включати як державні підприємства, так і приватні компанії, які укладають контракти з іноземними партнерами на здійснення торгівлі, надання послуг або інвестування за кордоном.

Зовнішньоекономічна діяльність України формується за участю різноманітних економічних суб'єктів, які здійснюють цю діяльність з іноземними суб'єктами. Забезпечуючи справедливе ставлення до цих учасників і захищений законом, Україна може сприяти стабільному, процвітаючому середовищу для зовнішньої торгівлі та інвестицій. Крім того, просування прозорості, рівності та дотримання міжнародних стандартів дозволить Україні глибше інтегруватися у світову економіку, створюючи можливості для зростання та розвитку.

У таблиці 1.2 наведені основні види та методи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД), а також опис кожного з методів.

Таблиця 1.2

Види регулювання ЗЕД

Види державного регулювання ЗЕД	Методи державного регулювання ЗЕД	Опис методів
Тарифне регулювання	Митні тарифи	Встановлення мита на імпорт або експорт товарів для регулювання потоків товарів і захисту національних виробників.
Нетарифне регулювання	Квоти та ліцензування	Обмеження кількості або вартості імпортованих/експортованих товарів через квоти, а також ліцензування діяльності.
	Ембарго	Повна заборона імпорту або експорту певних товарів з/до конкретних країн з політичних чи економічних причин.
	Стандарти та сертифікація	Встановлення вимог до якості та безпеки продукції, що імпортується або експортується.
Фіскальне регулювання	Податки на зовнішньоекономічну діяльність	Застосування податків, що впливають на обсяги зовнішньої торгівлі (напр., ПДВ, акцизи).
Фінансово-кредитне регулювання	Експортні субсидії	Фінансова підтримка експортерів для підвищення конкурентоспроможності на світових ринках.
	Валютне регулювання	Контроль за операціями з валютою, зокрема щодо обміну, вивезення капіталу та здійснення міжнародних розрахунків.
Адміністративне регулювання	Державна підтримка	Надання пільг, грантів, субсидій підприємствам, що здійснюють експорт або інвестиції за кордон.
	Державний контроль	Контроль за дотриманням законодавства щодо ЗЕД, включаючи перевірки митних операцій та виконання міжнародних договорів.
Інституційне регулювання	Участь у міжнародних організаціях	Використання механізмів міжнародних організацій (СОТ, ООН, ЄС тощо) для впливу на правила та умови торгівлі.
Правове регулювання	Міжнародні договори	Укладання угод про вільну торгівлю, митні союзи, інвестиційні угоди, що регулюють економічну співпрацю між країнами.
Економічне стимулювання	Зони вільної торгівлі та спеціальні економічні зони	Створення пільгових умов для підприємств у певних зонах для залучення інвестицій та стимулювання експорту.

Джерело: складено автором на основі [11]

Протекціонізм — державна стратегія, спрямована на захист внутрішнього ринку від іноземної конкуренції за допомогою спеціальних заходів, спрямованих

на зниження конкурентоспроможності імпортованих товарів. Хоча такий підхід допомагає захистити місцеву промисловість, він створює такі ризики, як стагнація ринку, зниження конкурентоспроможності національної продукції та збільшення монополізації внутрішнього ринку. [11]

Навпаки, політика вільної торгівлі спрямована на усунення бар'єрів для надходження іноземних товарів на внутрішній ринок. Однак на практиці неможливо було повністю скасувати торгові обмеження. Країни, які зазвичай виступають за вільну торгівлю, зазвичай отримують вигоду від міжнародної конкуренції завдяки своїм сильнішим економічним позиціям.

Вони включають тарифи, податки, позики, субсидії та стимули. Держава використовує ці інструменти для управління зовнішньою торгівлею, зокрема через митно-тарифні системи. Ці системи контролюють доступ іноземних товарів на внутрішній ринок і контролюють загальне регулювання імпорто-експортної діяльності. [12]

Існує два види тарифів — фіскальні та протекціоністські. Фіскальні тарифи призначені для отримання доходу для уряду і зазвичай встановлюються за нижчими ставками, що застосовуються до обмеженого асортименту товарів. Протекціоністські тарифи, з іншого боку, спрямовані на захист вітчизняної промисловості від іноземної конкуренції, роблячи імпортовані товари менш привабливими.

Розмір мита, що стягується з товарів, може змінюватися залежно від країни походження та характеру двосторонніх відносин. Для країн, яким надано статус «найбільшого сприяння», застосовуються мінімальні тарифні ставки. Інші категорії тарифів включають преференційні тарифи та антидемпінгові мита, останні з яких накладаються на товари, що продаються нижче їхньої звичайної ринкової вартості. Крім того, каральні тарифи часто використовуються з політичних міркувань, спрямовані на конкретні країни та потенційно можуть посилити напруженість.

Основним інструментом регулювання зовнішньої торгівлі є митний тариф, який є структурованим переліком товарів у поєднанні з відповідними митами,

які вони стягують. Як правило, тарифи мають два рівні — максимальну та мінімальну.

Зовнішньоекономічна діяльність України регулюється митними правилами, визначеними національним законодавством. Товари, що вивозяться або ввозяться в Україну, підлягають оподаткуванню митними зборами відповідно до Єдиного митного тарифу України. Кабінет Міністрів України визначає ставки вивізного мита та перелік товарів, які оподатковуються цим митом. Цей уніфікований митний тариф визначає ставки мита як відсоток від митної вартості товарів, відомий як адвалорне мито.

У деяких випадках ставки мита вказуються у фіксованих грошових сумах, прив'язаних до таких фізичних одиниць, як вага чи об'єм (конкретні мита). Також можуть бути комбіновані мита, які є сумішшю адвалорних і специфічних мит. І імпортер, і експортер мито в Україні розраховуються в національній валюті.

Крім того, вводиться низка заходів для підвищення вартості імпортерних товарів, таких як імпортерні податки (окремо від митних зборів), імпортерні депозити (де імпортер повинен зробити передоплату перед покупкою іноземних товарів), а також різні адміністративні та прикордонні збори.

Для стимулювання експорту Україна надає прямі та непрямі субсидії, а також державні експортерні кредити. Ці інструменти допомагають українським компаніям ефективніше конкурувати на міжнародних ринках, компенсуючи частину витрат, пов'язаних з експортом товарів.

Непряме регулювання зовнішньоекономічної діяльності включає такі механізми, як податкова та кредитна політика. Ці інструменти формують загальне економічне середовище для компаній, які займаються міжнародною торгівлею, впливаючи на такі фактори, як структура витрат і доступ до капіталу. Регулюючи ці важелі, держава може як стимулювати, так і перешкоджати певним видам зовнішньоекономічної діяльності залежно від своїх стратегічних пріоритетів.

Адміністративні методи регулювання зовнішньоекономічної діяльності охоплюють квотування та ліцензування експорту та імпорту. Квоти стосуються дозволу на імпорт конкретних іноземних товарів, але лише у визначеній кількості та протягом встановленого періоду часу. Ліцензування вимагає від імпортерів або експортерів отримати офіційний дозвіл від державного органу у формі ліцензії на заняття імпортною чи експортною діяльністю.

І квотування, і ліцензування експорту товарів (послуг, робіт) запроваджуються з метою сприяння раціональній структурі експорту та захисту внутрішнього ринку. Кабінет Міністрів за поданням Міністерства економіки України встановлює перелік товарів, на які поширюється режим квотування та ліцензування, а також строк дії такого регулювання. Рівні квот на експортні товари також визначаються Кабінетом Міністрів, а Міністерство зовнішніх економічних зв'язків контролює їх виконання. [12]

Правову базу регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні складають законодавчі акти та постанови Кабінету Міністрів України. Це включає такі закони, як Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» та Закон України «Про державне мито», а також укази щодо оподаткування, митних зборів, квот, ліцензування та акцизного податку на окремі товари. Ці правові документи закладають основу для управління та контролю зовнішньої торгівлі України.

Регулювання міжнародної підприємницької діяльності передбачає використання різноманітних методів, форм та засобів на різних рівнях функціонування. Іноземні інвестиції, зокрема, є специфічними формами вартості, які безпосередньо вносяться іноземними партнерами в ділові підприємства з метою отримання прибутку або досягнення інших стратегічних цілей. Ці інвестиції можуть приймати різні форми, включаючи власність, інтелектуальну власність, цінні папери, торгові марки та інші активи. Вони являють собою довгострокові вливання капіталу в різні сектори економіки.

Умови та вимоги до діяльності іноземного партнера зазвичай формуються цілями приймаючої країни та можуть бути виміряні за допомогою конкретних

показників. Це може включати частку власності вітчизняних партнерів, орієнтацію на ринок, масштаб діяльності, рівень імпорتنих технологій і необхідність навчання місцевого персоналу спеціальним навичкам або професіям.

Коли йдеться про переказ (репатріацію) прибутків, отриманих іноземними інвесторами, часто вживаються спеціальні регуляторні заходи. Вони можуть включати обов'язкове створення резервного фонду, який буде зберігатися в національному банку, встановлення лімітів на суму капіталу та прибутку, які можуть бути перераховані відповідно до валютного законодавства, та забезпечення дотримання валютних угод про співпрацю. У деяких випадках також може бути дозволений режим вільного руху капіталу.

На національному рівні регулювання міжнародних спільних підприємств і підприємницької діяльності включає кілька ключових елементів, таких як форми іноземних інвестицій, очікувані показники для іноземних партнерів, процес репатріації прибутків, будь-які інвестиційні стимули або обмеження та гарантії для захисту прав іноземних інвесторів.

Серед методів регулювання міжнародної спільної підприємницької діяльності, які включають правові, адміністративні, економічні та соціально-психологічні методи, правовим методам часто надається найвищий пріоритет. Правова база формує основу для встановлення та управління іншими регуляторними механізмами, які регулюють функціонування таких економічних систем. Забезпечуючи чітку правову основу, ці методи допомагають гарантувати, що іноземні інвестиції та партнерства діють згідно з передбачуваним і стабільним набором правил, що має вирішальне значення для заохочення довгострокової ділової співпраці.

1.3 Вплив інтеграційної стратегії на формування зовнішньоекономічної діяльності України

Україна вже давно перебуває на роздоріжжі, балансує між своїми історичними зв'язками з Росією та прагненнями до більш тісної інтеграції з Європейським Союзом (ЄС). Зовнішньоекономічна діяльність країни була значною мірою сформована цією геополітичною динамікою, причому інтеграційні стратегії відіграють вирішальну роль у визначенні торгових відносин та економічного зростання. Однією з найвпливовіших стратегій у цьому контексті стало створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ПВЗВТ) як частини ширшої Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Ця угода мала глибокі наслідки для економіки України, обсягу торгівлі та загальної зовнішньоекономічної діяльності. [35]

Історично економіка України характеризувалася залежністю від важкої промисловості та експорту сільськогосподарської продукції. До ПВЗВТ торговельні відносини України були в основному орієнтовані на Співдружність Незалежних Держав (СНД), зокрема на Росію. У 2013 році приблизно 30% українського експорту було спрямовано до країн СНД, що підкреслює значну залежність від цих ринків. Однак політичні та економічні зміни після протестів на Євромайдані наприкінці 2013 року та подальшої анексії Криму Росією спонукали Україну шукати тісніших зв'язків із Заходом, що призвело до прагнення до ПВЗВТ з ЄС. [33]

ПВЗВТ, яка набула чинності в 2016 році, мала на меті сприяти поглибленню економічної інтеграції між Україною та ЄС. Ця угода включала положення про зниження тарифів, узгодження законодавства та доступ до ринку. Її основною метою було зміцнення торгових відносин, стимулювання економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності України на світовому ринку. ПВЗВТ також прагнула сприяти реформам у різних секторах, включаючи сільське господарство, промисловість та послуги, відповідно до стандартів ЄС. [32]

З моменту впровадження ПВЗВТ Україна відчула значне зростання обсягів торгівлі з ЄС. У 2022 році український експорт до ЄС сягнув рекордного рівня в 28 мільярдів доларів, що є значним зростанням порівняно з рівнем до угоди. Цей малюнок ілюструє трансформаційний вплив ПВЗВТ на зовнішньоекономічну діяльність України. Сільськогосподарський сектор, зокрема, виграв від цієї інтеграції. Експорт сільськогосподарської продукції до ЄС зріс більш ніж на 50% з 2016 по 2022 роки, причому ключові продукти, такі як зерно, насіння олійних культур і соняшникова олія, знайшли прибуткові ринки в країнах ЄС. Наприклад, у 2021 році Україна стала найбільшим постачальником кукурудзи в ЄС, що підкреслює підвищення конкурентоспроможності її сільськогосподарської продукції.

Крім того, у промисловому секторі також відбулися позитивні зміни в результаті ПВЗВТ. Українські виробники отримали кращий доступ до ринку ЄС, що спонукало до покращення стандартів виробництва та якості продукції. Автомобільна промисловість, наприклад, досягла значних успіхів: експорт автомобільних запчастин зріс на 40% між 2016 і 2022 роками[12]. ПВЗВТ також заохочує передачу технологій і співпрацю з європейськими компаніями, що ще більше підвищує потенціал і конкурентоспроможність української промисловості.

Окрім збільшення обсягів торгівлі та галузевого зростання, стратегія інтеграції сприяла значним економічним реформам в Україні. У відповідь на ПВЗВТ український уряд здійснив значні реформи, спрямовані на приведення нормативно-правової бази у відповідність зі стандартами ЄС. Ці реформи охоплювали різні сфери, включаючи митні процедури, санітарні та фітосанітарні норми, екологічні стандарти. Прийнявши норми ЄС, Україна прагнула створити більш привабливе середовище для іноземних інвестицій і підвищити загальну конкурентоспроможність своєї економіки.

Геополітичні чинники також вплинули на зовнішньоекономічну діяльність України в контексті її інтеграційної стратегії. Триваюча війна із Росією створив проблеми для торговельних відносин, особливо у східних регіонах України.

Проте відданість України інтеграції з ЄС створила протизвагу цим викликам, дозволивши країні диверсифікувати торговельні партнерства та зменшити свою залежність від ринків СНД. До 2022 року частка експорту до країн СНД впала приблизно до 10%, тоді як на ЄС припадало понад 40% загального експорту України. Ця зміна підкреслює важливість ПВЗВТ у сприянні більшій економічній стійкості та стабільності.

Незважаючи на успіхи, досягнуті через Україна стикається з кількома викликами та обмеженнями, які впливають на її зовнішньоекономічну діяльність. Економічна нестабільність, структурні проблеми та зовнішній тиск можуть перешкоджати повній реалізації потенціалу інтеграційної стратегії. Крім того, пандемія COVID-19 створила значні проблеми для відновлення світової торгівлі та економіки, вплинувши на експортні показники та інвестиційний клімат України. [21]

Заглядаючи вперед, майбутні перспективи інтеграції України до ЄС залишаються багатообіцяючими, хоча й залежать від кількох факторів. Тривала прихильність реформам, нормалізації та зміцненню інституцій буде важливою для підтримки динаміки зовнішньоекономічної діяльності. Крім того, стратегічні рекомендації щодо зміцнення зовнішньоекономічних відносин можуть включати подальшу диверсифікацію експортних ринків, інвестування в розвиток інфраструктури та сприяння інноваціям у ключових секторах.

Підсумовуючи, стратегія інтеграції, зокрема через ПВЗВТ, суттєво вплинула на формування зовнішньоекономічної діяльності в Україні. Збільшуючи обсяги торгівлі, просуваючи економічні реформи та сприяючи іноземним інвестиціям, Україна позиціонувала себе як дедалі більш конкурентоспроможного гравця на світовому ринку. Оскільки країна долає постійні геополітичні виклики, її прагнення до інтеграції з ЄС матиме вирішальне значення для формування її економічного майбутнього та забезпечення сталого зростання. ПВЗВТ являє собою не просто торговельну угоду, а стратегічну структуру, яка має потенціал для того, щоб підштовхнути Україну до більшого економічного процвітання та стійкості в глобальному ландшафті, що постійно змінюється.

РОЗДІЛ 2

МЕХАНІЗМИ ТА ІНСТРУМЕНТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ

2.1 Сучасна система законодавчого регулювання зовнішньоекономічної діяльності

Забезпечення можна розглядати як стрижневий напрямок зовнішньоекономічної політики України, спрямованої на становлення країни як помітного гравця на світових ринках високотехнологічних товарів і послуг. Цей стратегічний напрямок охоплює декілька найважливіших завдань, зокрема сприяння експорту, підвищення глобальної конкурентоспроможності та інтеграцію України в міжнародну транспортну систему шляхом ефективного використання її транзитного потенціалу. Для зміцнення своїх позицій на світових ринках Україні необхідно розробити надійні механізми державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, які включають основні інструменти митно-тарифного та нетарифного регулювання.

Чинне законодавство визначає різноманітних суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності в Україні.

До них належать:

- Фізичні особи: громадяни України, іноземні громадяни та особи без громадянства, які мають цивільну дієздатність і постійно проживають на території України.
- Юридичні особи: організації, які офіційно зареєстровані в Україні та мають постійне представництво в її межах. Ця категорія включає різноманітний спектр підприємств, таких як акціонерні компанії, кооперативи, торгові дома, фінансові установи та міжнародні організації, у тому числі ті, капітал яких повністю належить іноземним особам.
- Групи фізичних та юридичних осіб: вони можуть включати об'єднання, які не мають статусу юридичної особи згідно з українським законодавством, але мають право займатися економічною діяльністю в країні.

– Структурні підрозділи: це філії та представництва іноземних суб'єктів господарської діяльності, які, не визнаючись юридичними особами, постійно діють на території України. [23]

– Спільні підприємства: Співпраця між українськими та іноземними суб'єктами господарської діяльності, які зареєстровані в Україні та мають там постійну присутність.

– Державні оборонні замовники: суб'єкти, що здійснюють закупівлі, пов'язані з обороною країни.

– Інші суб'єкти господарювання: будь-які додаткові суб'єкти, визначені законодавством України, які беруть участь у зовнішньоекономічній діяльності.

Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності можна охарактеризувати як системний підхід, що охоплює комплекс законодавчих, виконавчих і контрольних заходів, спрямованих на поліпшення зовнішньоекономічної діяльності з урахуванням інтересів національної економіки. Головною метою цього положення є створення сприятливих умов для ефективної взаємодії суб'єктів господарювання. Це досягається шляхом поєднання прямого законодавчого впливу на експортно-імпорتنу діяльність, що доповнюється такими економічними стимулами, як податки, тарифи та інші фінансові механізми.

Механізми державного регулювання складаються з різноманітних економічних форм, методів і засобів, спрямованих на стимулювання, координацію та регулювання діяльності суб'єктів зовнішньоекономічних зв'язків. За своєю суттю система регулювання об'єднує як економічні, так і неекономічні стратегії, які впливають на загальну систему зовнішньоекономічної взаємодії. Цей цілісний підхід гарантує належне врахування всіх відповідних аспектів зовнішньої торгівлі, що забезпечує більш плавну роботу на міжнародних ринках [24].

Стаття 7 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» прямо визначає, що регулювання зовнішньоекономічної діяльності здійснюється для досягнення конкретних цілей. Ці цілі включають:

Забезпечення економічного балансу: Положення спрямоване на підтримку рівноваги в економіці та стабілізацію внутрішнього ринку України. Ця стабільність життєво важлива для створення середовища, сприятливого для сталого зростання та розвитку.

Стимулювання структурних змін: спрямоване на заохочення прогресивних структурних змін в економіці, включаючи покращення зовнішньоекономічних відносин суб'єктів міжнародної торгівлі. Заохочуючи інновації та адаптивність, Україна може краще позиціонувати себе на світовому ринку.

Інтеграція в глобальні системи: Ключовою метою є створення сприятливих умов, які сприятимуть інтеграції України у світовий поділ праці, наближаючи її економіку до ринкових структур розвинених країн. Ця інтеграція має вирішальне значення для підвищення конкурентоспроможності та використання можливостей міжнародної торгівлі.

Серед основних цілей державного регулювання – захист економічних інтересів усіх учасників зовнішньоекономічної діяльності, забезпечення рівних можливостей для розвитку незалежно від форм власності, сприяння конкуренції при активній протидії монополістичним тенденціям у зовнішньоекономічних відносинах. Нормативно-правова база має також заохочувати диверсифікацію зовнішньоторговельних відносин, щоб мінімізувати залежність вітчизняної економіки від постачальників, які займають монопольні позиції у стратегічних товарах. Ця диверсифікація має важливе значення для підвищення стійкості до ринкових коливань і збоїв у глобальному ланцюжку поставок.

Як показано в таблиці 2.1, дані про регіональні обсяги зовнішньої торгівлі товарами в Україні у I півріччі 2024 року свідчать про різноманітні тренди в експорті та імпорті серед регіонів, зокрема, значний обсяг експорту та імпорту в Києві.

Таблиця 2.1

Дані про регіональні обсяги зовнішньої торгівлі товарами в Україні у I півріччі
2024 року

Регіон	Експорт (тис. USD)	% до I півріч чя 2023	% до загально го обсягу	Імпорт (тис. USD)	% до I півріч чя 2023	% до загально го обсягу	Сальдо (тис. USD)
Україна	19598396,5	100,3	100,0	33204772,7	109,0	100,0	-13606376,2
Вінницька	1016964,2	107,6	5,2	404654,5	87,9	1,2	612309,7
Волинська	406070,4	88,7	2,1	1196512,9	98,3	3,6	-790442,5
Дніпропетровська	3145652,9	125,4	16,1	2479824,7	122,0	7,5	665828,2
Донецька	54951,7	46,7	0,3	22262,3	97,3	0,1	32689,4
Житомирська	306658,7	104,8	1,6	749564,8	138,2	2,3	-442906,1
Закарпатська	266827,0	32,8	1,4	729003,6	105,1	2,2	-462176,6
Запорізька	841375,9	132,7	4,3	444320,8	108,6	1,3	397055,0
Івано-Франківська	260830,9	83,2	1,3	300750,8	116,6	0,9	-39919,9
Київ	882463,8	95,0	4,5	2606061,7	119,5	7,8	-1723597,9
Кіровоградська	435736,2	97,8	2,2	117834,3	90,9	0,4	317901,9
Луганська	6,1	9,4	0,0	769,1	107,6	0,0	-763,0
Львів	1009647,9	69,1	5,2	2793637,1	98,2	8,4	-1783989,2
Миколаївська	475218,8	92,3	2,4	231277,1	83,6	0,7	243941,7
Одеська	951649,4	104,2	4,9	1335455,3	125,0	4,0	-383805,9
Полтавська	1077525,2	147,3	5,5	486540,9	125,5	1,5	590984,3
Рівненська	268406,4	78,7	1,4	338613,8	95,1	1,0	-70207,4
Сумська	367427,2	91,3	1,9	286038,5	113,1	0,9	81388,7
Тернопільська	308861,9	74,3	1,6	304100,6	97,3	0,9	4761,3
Харківська	393547,0	92,0	2,0	814108,0	111,2	2,5	-420561,0
Херсонська	4795,8	34,0	0,0	20961,9	200,0	0,1	-16166,1
Хмельницька	356227,1	82,1	1,8	370100,5	115,1	1,1	-13873,4
Черкаська	634339,0	91,2	3,2	355205,5	97,3	1,1	279133,5
Чернівецька	74642,9	67,2	0,4	241145,8	96,5	0,7	-166502,9
Чернігівська	491773,7	95,2	2,5	165606,0	116,7	0,5	326167,7
м.Київ	5542714,0	110,3	28,3	15466061,1	119,0	46,6	-9923347,1

Джерело: складено автором на основі [30]

Крім того, ефективне державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності потребує комплексного забезпечення в різних сферах, включаючи нормативно-правову базу, інформаційні ресурси, економічні механізми, фінансові структури, організаційно-кадровий потенціал. Така підтримка не тільки посилює ефективність регулювання, але й сприяє стійкій зовнішньоекономічній взаємодії. Це дозволяє Україні активно реагувати на виклики та можливості в міжнародній торгівлі. [20]

Підсумовуючи, необхідно сказати, що інтеграція потужної системи державного регулювання у зовнішньоекономічну політику України є основоположною для досягнення цілей країни на світових ринках. Встановивши чітку законодавчу та регуляторну структуру, Україна може сприяти створенню середовища, сприятливого для зростання зовнішньоекономічної діяльності. Це, у свою чергу, посилить її конкурентоспроможність на міжнародній арені, сприятиме сталому економічному зростанню та сприятиме більшій інтеграції у світову економіку. Оскільки Україна продовжує рухатися своїм шляхом до тісніших зв'язків з ЄС та іншими міжнародними партнерами, важливість комплексного та добре скоординованого підходу до зовнішньоекономічного регулювання неможливо переоцінити. Завдяки стратегічним ініціативам і відданості реформам Україна може ефективно використовувати свій потенціал і стати значним гравцем на світовій економічній арені.

В Україні регулювання зовнішньоекономічної діяльності контролюється кількома ключовими інституціями, зокрема:

- Верховна Рада
- Кабінет міністрів
- Національний банк України
- Антимонопольний комітет України
- Міжвідомча комісія з міжнародної торгівлі

Ці суб'єкти спільно працюють над забезпеченням ефективного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Нормативна база спирається на різні інструменти та механізми, які включають:

- Законодавство, прийняте Україною
- Тарифне та нетарифне регулювання, встановлене законами, які вводяться в дію органами державної влади в межах їх компетенції
- Економічні заходи операційного регулювання, включаючи валютне, фінансове та кредитне регулювання, згідно з законодавством України
- Угоди, укладені між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, за умови їх відповідності чинному законодавству

До основних методів державного регулювання належать економічний, адміністративний і правовий підходи. Зараз домінують економічні методи, які використовують такі інструменти, як тарифи, податки, кредити, субсидії та інші пільги. Митно-тарифне регулювання відіграє вирішальну роль у державному впливі на зовнішньоекономічну діяльність, оскільки ці методи більше відповідають вимогам ринкової економіки порівняно з нетарифними бар'єрами, які часто розглядаються як державні та обов'язкові правила зовнішньої торгівлі.

Як видно з додатку А, структура зовнішньоекономічної діяльності України в I півріччі 2024 року показує значний експорт і імпорт товарів. Зокрема, експорт живих тварин та продуктів тваринного походження становить 778,629.3 тис. дол. США, що є 4% від загального обсягу.

У сучасній інтегрованій глобальній економіці вкрай необхідно шукати шляхи вдосконалення механізмів регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Це вкрай необхідно для підвищення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання на міжнародних ринках, при цьому податкові інструменти є важливою складовою цієї нормативної бази. Для стимулювання експорту в міжнародній практиці часто використовуються фінансові стимули, які включають податкові знижки на мита, сплачені при імпорті сировини, яка використовується у виробництві продукції, призначеної для експорту, поряд із звільненням від податків на основну сировину.

Удосконалення податкової системи України з метою посилення її стимулюючого впливу на вітчизняних суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності передбачає розгляд різноманітних форм податкової підтримки та стимулювання. Це включає розробку та реалізацію заходів, спрямованих на зниження непрямих податків на експорт та приведення механізмів державного регулювання у відповідність до міжнародних стандартів. Крім того, спрощення та прискорення судового процесу, пов'язаного зі спорами щодо виробництва та подальшого експорту товарів і послуг, може бути корисним.

Податкові інструменти регулювання зовнішньоекономічної діяльності мають ефективно вирішувати цілі соціально-економічного розвитку України, зокрема в частині сприяння інвестиціям та інноваціям. Залучення іноземних інвестицій та мотивація вітчизняних виробників будуть мати вирішальне значення для досягнення цих цілей. Зрештою, ці зусилля мають сприяти розширенню бази оподаткування, що, у свою чергу, збільшить надходження до бюджету та підтримає сталий розвиток української економіки. Зосереджуючись на цих аспектах, Україна може зміцнити свої позиції на світовому ринку та сприяти більш динамічному економічному середовищу, сприятливому для зростання.

Удосконалення системи оподаткування зовнішньоекономічної діяльності може призвести до більш ефективного фінансового забезпечення функцій держави без необхідності вилучення додаткових ресурсів з економіки. Таке покращення може сприяти фінансовій стабілізації та створити необхідні умови для розвитку як країни в цілому, так і окремих суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Отже, податкове регулювання вимагає ретельного контролю з боку держави для забезпечення його ефективності.

Серед різноманітних методів регулювання зовнішньоекономічної діяльності вирішальну роль відіграє фінансове регулювання. Це підкреслює необхідність вивчення зовнішньоекономічної діяльності як фокусу фінансового управління. Зовнішньоекономічна діяльність суб'єктів господарювання є першочерговим об'єктом фінансового регулювання з боку органів державної

влади. Ця постанова спрямована не лише на сприяння функціонуванню підприємств, які беруть участь у міжнародній торгівлі, а й на сприяння розвитку регіональних зовнішньоекономічних зв'язків і окремих секторів усередині вітчизняної економіки.

Як показано в Додаток Б, географічна структура зовнішньої торгівлі товарами України за I півріччя 2024 року відображає значні зміни в експорті та імпорті з різними країнами. Наприклад, експорт в Австралію склав 7,694.9 тис. дол. США, що на 83% менше порівняно з аналогічним періодом 2023 року, а імпорт з Австралії зріс на 17.2%

Аналіз географічної структури зовнішньої торгівлі України за перше півріччя 2024 року вказує на значні зміни в експорті та імпорті, а також на складну зупинку зі сальдо. Загальний обсяг експорту України склав 19,6 мільярдів доларів США, що на 0,3% перевищує показники аналогічного періоду минулого року. Тим часом імпорт зріс на 9% до 33,2 мільярдів доларів США, що створило значний дефіцит торгового балансу розміром 13,6 мільярдів доларів США.

Однією з ключових особливостей експорту є домінування Китаю, яке забезпечило найбільший експорт у загальному експорті, з обсягом 2,29 мільярдів доларів і зростанням на 62% у порівнянні з минулим роком. Зростання експорту до Китаю про позитивні зміни у співпраці між країнами. У той же час експорт до Польщі, іншого за значенням торгового партнера, становить 2 мільярди доларів, що становить 102% від показників минулого року. Це свідчить про стабільність українства та зростання попиту на товариствах в країнах-сусідах.

Проте, окрім позитивних тенденцій, захворювання також серйозні проблеми. Наприклад, експорт до Сполучених Штатів Америки становить 64% до 5,07 мільярдів доларів, що демонструє зростаючий інтерес американського ринку до ринку української продукції. Водночас показники такого експорту до країни, як Австралія та Бразилія, суттєво знизилися, що вказує на труднощі у підтримці конкурентоспроможності на міжнародному ринку.

Імпорт товарів у першу чергу формувався за рахунок доставки з Китаю, який залишився найбільшим постачальником, з імпортом на рівні 1,89 мільярдів доларів. Інші важливі імпортери — це Німеччина та Польща, з обсягами імпорту відповідно 1,14 мільярдів і 3,37 мільярдів доларів. Важливо зазначити, що частка імпорту з Росії зменшилася, однак загальний обсяг залишається суттєвим і досягає 9,85 мільярдів доларів.

Крім того, дефіцит зовнішньої торгівлі, що становить 13,6 мільярдів доларів, може свідчити про незбалансованість в економіці. З одного боку Україна демонструє певні успіхи в більшому обсязі експорту, з іншого — залежність від імпортних товарів, зокрема з таких країн, як Китай, Німеччина та Росія. Важливо відзначити, що суттєвий дефіцит сальдо вказує на потребу у зміцненні внутрішнього виробництва та пошуку нових ринків збуту для української продукції.

Постійна інтеграція України у світову економічну структуру спирається на фінансовий механізм, створений у сфері міжнародних економічних відносин. Цей механізм є засобом реалізації фінансової політики держави щодо зовнішньоекономічної діяльності, суттєво впливаючи на економічні інтереси учасників зовнішньоекономічної діяльності, а також сприяючи поглибленню міжнародної економічної інтеграції. Основою фінансового регулювання в цьому контексті є використання різноманітних фінансових методів, інструментів та інструментів, які концентрують ресурси у зовнішньоекономічній діяльності.

2.2 Інструменти тарифно-митного та нетарифного регулювання

Зовнішньоекономічна діяльність відіграє вирішальну роль у відкритій ринковій економіці, слугуючи важливим сектором для держави, водночас створюючи ризики для національної економічної системи.

Завдання полягає в тому, щоб знайти баланс між адміністративним наглядом і свободою економічної взаємодії з міжнародними партнерами. Керівним принципом цього балансу повинні бути національні інтереси.

Протягом майже трьох століть розробка стратегій зовнішньої торгівлі привертала увагу державних установ і вчених у різних країнах. Жодна країна не може дозволити собі ігнорувати регулювання своєї зовнішньоекономічної діяльності в нинішніх умовах.

Основним інструментом регулювання експортно-імпортних операцій є митний тариф. Це мито підвищує вартість окремих імпортних товарів після їх надходження на внутрішній ринок, дозволяючи місцевим виробникам підвищувати свої ціни та збільшувати прибутки.

Під митним регулюванням розуміється встановлення митних зборів та інших податків, пов'язаних з переміщенням товарів через митний кордон України, порядок здійснення митного контролю та функціонування митних органів, як зазначено у статті 1 Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність». » від 16 квітня 1991 року.

Методи митно-тарифного регулювання зовнішньої торгівлі можна розділити на дві групи: тарифні (митні) заходи, які спираються на митні тарифи, і нетарифні заходи, включаючи квоти, ліцензії, субсидії та демпінг.

Тарифні заходи функціонують насамперед через економічні механізми, спрямовані на зниження експортних цін та підвищення цін на імпорт, що впливає на фінансові показники учасників угоди про вільну торгівлю.

Нетарифне регулювання полягає в обмежувальних заходах, які перешкоджають доступу іноземної продукції на внутрішній ринок.

Цілі тарифного регулювання включають покращення умов конкуренції в країні-імпортері та захист національної промисловості, громадського здоров'я, проблем навколишнього середовища, моралі, релігії та національної безпеки.

В Україні контроль за митним регулюванням здійснюють вищі органи державної влади та управління. Міністерство доходів і зборів є уповноваженим державним органом у митних справах, відповідальним за виконання регуляторних норм у цьому секторі.

Функції, які виконують податкові органи, можна розділити на фіскальні, регулятивні, правові, статистичні, наглядові, законодавчі та контрольні функції, пов'язані з валютними питаннями.

Фіскальну роль виконує митниця, яка діє подібно до податкової служби, обчислюючи та стягуючи митні збори, акцизний податок і податок на додану вартість на імпортовані товари, забезпечуючи своєчасне перерахування зібраних коштів до державного бюджету.

Як регулятор торгівлі, митниця функціонує як інструмент у стратегії зовнішньої торгівлі держави, створюючи або обмеження, або стимули для входу на внутрішній ринок або експорту на зовнішні ринки.

Юридична роль передбачає співпрацю з правоохоронними органами для запобігання незаконному вивезенню національних, історичних та культурних цінностей, забезпечення дотримання митних правил доставки товарів до відповідних органів та розслідування випадків контрабанди.

Статистична функція передбачає збір та аналіз митних даних, що стосуються зовнішньої торгівлі, надання основних статистичних матеріалів, які інформують про стан зовнішньоекономічних відносин.

В умовах трансформації економічної системи митна статистика стала важливим джерелом інформації для управління зовнішньоекономічними відносинами.

Законодавча функція передбачає створення органами доходів і зборів нормативно-правових актів щодо митних операцій, організації контролю, боротьби з контрабандою та забезпечення виконання митних правил, які базуються на чинному законодавстві та застосовуються до всіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

Валютне регулювання має вирішальне значення для економічної безпеки нації, а податкові органи відіграють ключову роль у валютному контролі. Міністерство доходів і зборів контролює валютне регулювання, а митниці виконують роль агентів із забезпечення дотримання.

Митний і банківський контроль контролює репатріацію надходжень в іноземній валюті від експортних контрактів та імпорتنих компонентів бартерних угод.

Митний тариф України містить структурований перелік ставок ввізного мита, упорядкований відповідно до Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності, що застосовуються до товарів, що ввозяться на митну територію України.

Цей механізм використовується в усьому світі. По суті, ввізне та вивізне мито є податком на товари, що перетинають митний кордон. Ставки мита застосовуються єдино для всіх суб'єктів господарювання, незалежно від форми власності.

У більш вузькому контексті митний тариф розуміється як детальний перелік митних зборів, що стягуються з товарів, коли вони переміщуються через митний кордон країни. Це визначення також може застосовуватися до групи країн, які утворили митний союз за допомогою міжнародної угоди.

У ширших економічних дискусіях термін «митний тариф» відноситься до інструменту торгової політики та засобу державного регулювання внутрішнього ринку по відношенню до світового. Він охоплює більше, ніж просто конкретні ставки для конкретних товарів; це вважається методом управління зовнішньою торгівлею, який часто називають «тарифним» регулюванням.

Коли товари декларуються, вони повинні пройти класифікацію, за допомогою якої коди присвоюються відповідно до груп, викладених у УСТ Економічного та валютного союзу. Контроль за правильністю цієї класифікації товарів, що подаються до митного оформлення, здійснюють органи доходів і зборів, передбачені УКТ ЗЕД.

На вимогу посадових осіб митниці декларант або його уповноважений представник повинен надати всю необхідну інформацію для перевірки кодів товарів, що декларуються, а також будь-які зразки або відповідну технічну документацію.

У разі виявлення порушень правил класифікації під час або після митного оформлення митний орган має право класифікувати товари самостійно.

«Складний випадок» у класифікації продукції виникає, коли виникають розбіжності в тлумаченні УКТ положень ЗЕД під час перевірки кодів, заявлених декларантом або його представником, що потребує додаткової інформації, експертизи чи розслідування.

Штрафи та пені за несплату митних платежів або за порушення, пов'язані з неправильною класифікацією товару, застосовуються лише тоді, коли рішення митного органу у складних випадках ґрунтується на документах, що вводять в оману, невірній інформації від заявника або ненаданні всієї відповідної інформації, необхідної для прийняття обґрунтованого рішення, яке впливає на результат.

Рішення органів доходів і зборів щодо класифікації товарів для митних цілей є обов'язковими. Ці рішення публікуються відповідно до правових процедур. Якщо декларант або його уповноважений представник не погоджується з рішенням митного органу про класифікацію, він може оскаржити його в порядку, визначеному главою 4 Митного кодексу України.

Висновки інших органів, установ та організацій щодо кодів товарів згідно з УКТ ЗЕД під час митного оформлення мають рекомендаційний або довідковий характер.

Мито як вид податку разом з окремими видами може встановлюватися лише законом. Їх слід розглядати як обов'язкові внески, платежі чи збори, що справляються митними органами при ввезенні на митну територію України або вивезенні з неї товарів. Цей платіж є важливою частиною процесу імпорту та експорту.

Правила оподаткування спеціальних мит викладено в кількох українських законах, зокрема тих, які спрямовані на захист національних виробників від демпінгу та субсидованого імпорту, а також законах, які стосуються спеціальних заходів щодо імпорту в Україну.

В Україні діє декілька видів митних зборів, серед яких:

- Імпортне мито
- Експортне мито
- Сезонна плата
- Спеціальні види мита: спеціальне, антидемпінгове, компенсаційне.

Інші види обов'язків, крім зазначених у цьому Кодексі, забороняються.

До товарів, які ввозяться на митну територію України, стягується ввізне мито. До повноважень Верховної Ради України встановлювати та змінювати ставки ввізного мита, визначені Митним тарифом України.

Для українських товарів, які вивозяться за межі митної території, законодавчо встановлено вивізне мито.

Законодавством може бути встановлено сезонний збір на певні товари, який діє щонайменше 60 днів і максимум 120 календарних днів поспіль з моменту встановлення сезонного збору.

Законодавством України можуть бути встановлені спеціальні мита для захисту економічних інтересів України та її виробників у випадках, коли імпорتنі товари загрожують завдати шкоди вітчизняним виробникам. Ці спеціальні обов'язки включають:

- Спеціальний обов'язок
- Антидемпінгове мито
- Компенсаційне мито

Введення спеціальних мит здійснюється за рішенням Міжвідомчої комісії з міжнародної торгівлі, яка застосовує антидемпінгові, компенсаційні або спеціальні заходи відповідно до законодавства, спрямовані на захист національних виробників від недобросовісного імпорту.

Захищати національних виробників, коли імпорتنі товари надходять у таких кількостях або таких умовах, що вони становлять ризик завдати значної шкоди вітчизняній промисловості.

У відповідь на дискримінаційні чи недружні дії з боку інших країн, митних союзів чи економічних груп, які підривають законні права та інтереси українських суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

Антидемпінгове мито застосовується відповідно до Закону України "Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту" у разі ввезення в Україну товарів, що підлягають демпінгу, що призвело або загрожувало завдати шкоди національному товаровиробнику.

Компенсаційне мито встановлюється відповідно до Закону України "Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту" у разі ввезення на митну територію України товарів, що підлягають субсидованому імпорту, що завдає шкоди або становить ризик для вітчизняних товаровиробників.

До платників збору належать:

– Фізичні та юридичні особи, які ввозять товари на митну територію України або вивозять з неї товари в порядку, встановленому цим Кодексом.

– Одержувач товарів, які відправляються через міжнародні поштові або експрес-відправлення, несупроводжуваний багаж або вантажні відправлення.

– Будь-яка особа, відповідальна за дотримання вимог митного режиму, що передбачає звільнення від сплати митних податків, у разі виявлення порушень.

– Фізичні особи, які використовують товари, розмитнені з умовним звільненням від оподаткування, для цілей, що суперечать цільовому використанню або умовам таких звільнень, передбачених цим Кодексом та іншими законами України, а також особи, які неправомірно користуються звільненнями від оподаткування.

– Фізичні особи, які реалізують або передають у володіння, користування чи розпорядження товари, випущені у вільний обіг в Україні із звільненням від сплати митних платежів, до закінчення встановленого законодавством строку.

Відповідно до статті 277 МК України митним оподаткуванням підлягають:

– Товари, митна вартість яких перевищує в еквіваленті 100 євро, що ввозяться або вивозяться підприємствами, крім випадків, передбачених статтею 234 (Оподаткування митними платежами товарів, що переміщуються в міжнародних поштових та експрес-відправленнях) Митного кодексу.

– Ввезені в Україну товари, які підлягають оподаткуванню митними платежами, визначені статтею 234 та розділом XII (особливості пропуску) щодо оподаткування товарів, що переміщуються через митний кордон громадянами, а також розділами V та VI Податкового кодексу.

– Товари та транспортні засоби реалізуються відповідно до статті 243 Кодексу України.

Нетарифні обмеження охоплюють комплекс адміністративних, фінансових, кредитних, технічних та інших заходів, які обмежують імпорт і експорт товарів і послуг.

Ці заходи можуть включати системи ліцензування, квотування, встановлення необґрунтованих стандартів якості продукції та бюрократичні бар'єри під час проходження митних процедур. Ключовою особливістю заходів нетарифного регулювання є те, що вони, як правило, впроваджуються урядовими органами країни та діють незалежно від міжнародних зобов'язань. Отже, їх обсяг і методи впровадження повністю регулюються національними правилами та органами.

В даний час не існує загальноприйнятої класифікації нетарифних обмежень, але одна з найбільш визнаних класифікацій була розроблена Секретаріатом ГАТТ. Він класифікує нетарифні обмеження на п'ять груп:

– Участь уряду у зовнішній торгівлі: це включає субсидії на виробництво та експорт товарів, системи державних закупівель та державну торгівлю з країнами з ринковою економікою.

– Митні та адміністративні процедури імпорту: це охоплює антидемпінгові мита, методи визначення митної вартості, митні формальності та відповідну документацію.

– Стандарти охорони здоров'я та безпеки: це правила, що стосуються промислових стандартів, упаковки, маркування продуктів, а також санітарних і ветеринарних вимог.

– Обмеження щодо платіжного механізму: це включає імпорتنі депозити, режими прикордонного оподаткування та ковшні збори.

Кількісні імпорتنі та експортні обмеження:

– Індикатори для оцінки ефективного використання нетарифного регулювання зазвичай включають індекс частоти, індекс охоплення торгівлі та індекс впливу на ціну.

– Індекс частоти вимірює відсоток тарифних ліній, на які поширюються нетарифні обмеження. Це допомагає оцінити рівень таких обмежень, але не відображає відносної значущості цих обмежень щодо конкретного імпорту чи їх економічної ефективності.

– Індекс охоплення торгівлі вказує на частку вартості імпорту та експорту, на які впливають нетарифні обмеження. Однак він схильний недооцінювати вплив більш суворих нетарифних бар'єрів.

– Індекс впливу на ціну порівнює ціну світового ринку з ціною на продукцію, що підпадає під дію нетарифного регулювання. Обмеженням цього індексу є те, що не всі розбіжності між внутрішніми та світовими цінами можна віднести до нетарифних обмежень.

До заходів нетарифного регулювання належать:

Заборони імпорту та експорту: вони визнані необхідними заходами в міжнародній практиці та можуть бути як відкритими, так і закритими. Відкриті заборони можуть бути безумовними та умовними. Безумовні заборони стосуються товарів, які можуть завдати шкоди критичним сферам національних інтересів, тоді як умовні заборони застосовуються, коли імпортер не дотримується встановлених правил. Крім того, можуть бути тимчасові та сезонні заборони.

Кількісні обмеження: Традиційні методи обмеження обсягу торгівлі включають квоти та ліцензування. Квоти обмежують обсяг імпорту (або експорту) протягом визначеного періоду часу (рік, квартал тощо) у грошовому чи фізичному вираженні, слугуючи для збалансування торгівлі, регулювання внутрішнього попиту та пропозиції, виконання міжнародних зобов'язань або досягнення вигідних угод.

В Україні використовуються такі види квот:

- Глобальні квоти: застосовуються до товарів без позначення конкретних країн експорту чи імпорту.
- Групові квоти: визначає квоти для товарів на основі групи країн.
- Індивідуальні квоти: вкажіть квоти на товари з визначених країн.
- Ліцензування — це метод, який потребує дозволу державних органів на імпорт або експорт певної кількості товарів. Види ліцензій в Україні включають:
 - Загальні ліцензії: широкі дозволи на операції з експорту (імпорту) для певних продуктів або країн протягом терміну дії ліцензії.
 - Одноразові (індивідуальні) ліцензії: спеціальні дозволи на одну операцію, що видаються для кожної операції.
 - Відкриті (індивідуальні) ліцензії: дозволяють здійснювати експорт (імпорт) протягом визначеного періоду, зазвичай не менше одного місяця, із зазначенням загального обсягу.
- «Добровільні» експортні обмеження: цей тип кількісних обмежень виникає внаслідок неофіційних угод між експортерами та імпортерами щодо обмеження імпорту певних товарів на ринок імпортера. США започаткували цей підхід наприкінці 1950-х років з імпортом текстилю з азіатських країн, а пізніше поширили його на сталевий прокат та інші вироби. З 1969 року на світовому ринку чорних металів були запроваджені «добровільні» квоти, які охоплювали значну частину цього ринку. Понад 100 країн наразі мають угоди щодо добровільних обмежень експорту та мінімальних імпортних цін.
- Антидемпінгові заходи: це конкретні нетарифні правила, що передбачають правові та адміністративні дії, вжиті національними підприємствами проти іноземних постачальників, звинувачених у продажу товарів нижче «нормальних» цін, потенційно завдаючи шкоди місцевим виробникам. Країни-імпортери часто використовують ці заходи для тиску на експортерів і захисту внутрішніх ринків. Демпінгові санкції можуть призвести до антидемпінгу мита або знижені квоти для експортерів.
- Технічні бар'єри: вони стосуються перешкод, які заважають іноземним товарам потрапити до країни через невідповідність національним стандартам

якості та вимірювання, правилам безпеки, правилам пакування та іншим вимогам. Процес перевірки відповідності базується на фактичних потребах щодо якості та безпеки продукції, але також може виконувати захисні функції.

Митні формальні заходи: вони включають:

- Прикордонні збори, що стягуються з товарів, що перетинають кордон.
- Комісії, пов'язані з оформленням митної документації, перевітками та контролем якості.

- Додаткові збори (такі як портові збори, збори за статистику та фітосанітарні збори). Наприклад, в Україні плата за митне оформлення змінюється в залежності від митної вартості, при цьому плата в розмірі 0,2% застосовується, якщо сума перевищує 1000 доларів США.

- Імпортні депозити: це авансові платежі, які імпортери повинні зробити своїм банкам перед придбанням іноземних товарів. Сума депозиту співвідноситься з вартістю транзакції, і імпортер не отримує відсотки за цим депозитом, який повертається через встановлений період. Імпортні депозити виконують протекціоністську функцію, збільшуючи витрати імпортера, що, у свою чергу, підвищує ціну імпортних товарів.

Крім того, п. 14.1.61 Податкового кодексу України визначено декілька заходів нетарифного регулювання, зокрема:

- Ліцензування та квотування зовнішньоекономічної діяльності.
- Особливі заходи щодо товарів, які ввозяться в Україну.
- Порядок реєстрації зовнішньоекономічних контрактів.
- Порядок ліцензування імпорту та експорту спирту, алкогольних напоїв та тютюнових виробів.

- Дозвільна система служби експортного контролю.
- Вимоги до сертифікації імпортних товарів.
- Дозвільні системи державних органів, що здійснюють санітарний, ветеринарний, фітосанітарний, екологічний та інші види контролю.

- Порядок реєстрації лікарських засобів, виробів медичного призначення, імунобіологічних препаратів та харчових добавок.

– Здійснення державного скринінгового контролю.

Це законодавство спрямоване на створення механізмів захисту інтересів вітчизняного виробника. Викладено принципи та порядок ініціювання та проведення спеціальних розслідувань щодо збільшення обсягів імпорту в Україну незалежно від країни їх походження, а також експорту товарів, які можуть завдати суттєвої шкоди або становити загрозу вітчизняним виробникам. Висновки цих розслідувань можуть призвести до вжиття спеціальних заходів.

Прийом матеріалів від суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності для отримання документів дозвільного характеру покладається на Департамент нетарифного регулювання Державного контролю та регулювання зовнішньоекономічної діяльності Міністерства економіки України. Вони забезпечують видачу цих документів у встановлені терміни згідно з заздалегідь визначеним графіком прийому заяв.

Під час приймання документів перевіряється повнота поданих документів, про що на кожній сторінці прийнятих матеріалів (або на звороті прошитих примірників договору) проставляється дата і номер запису з печаткою відповідальної особи.

Облік прийнятих матеріалів ведеться відповідальним персоналом у спеціалізованих журналах, причому окремий журнал ведеться для заявок на видачу облікових карток зовнішньоекономічних договорів.

Основні засади державної політики щодо регулювання виробництва, експорту, імпорту та торгівлі спиртом етиловим, коньячним, плодовим та тютюновими виробами визначено Законом України «Про державне регулювання виробництва та обігу спирту етилового», «Про коньячні та плодові спирти, алкогольні напої та тютюнові вироби». Цей закон забезпечує високу якість продукції та охорону здоров'я громадян, а також протидіє незаконному виробництву та розповсюдженню цих товарів в Україні.

Відповідно до Положення про Державну службу експортного контролю України, затвердженого Указом Президента України від 8 квітня 2011 року № 448, ця служба діє як центральний орган виконавчої влади з унікальним

статусом. Його діяльність спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра економічного розвитку і торгівлі.

Держекспортконтроль узагальнює практики щодо застосування законодавства в межах своєї компетенції, пропонує вдосконалення цього законодавства та подає рекомендації на розгляд Президенту України та Кабінету Міністрів за встановленими протоколами.

Основні обов'язки включають:

- Контроль за організацією та проведенням санітарно-протиепідемічних заходів органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, громадянами.

- Контроль за реалізацією державної політики щодо профілактики захворювань та участь у розробленні та контролі програм пом'якшення екологічної небезпеки здоров'ю.

- Забезпечення дотримання санітарного законодавства.

- Проведення державної санітарно-епідеміологічної експертизи, регулювання шкідливих факторів, надання дозволів на їх використання.

- Реєстрація лікарських засобів та виробів медичного призначення

Згідно зі статтею 9 Закону України «Про лікарські засоби» від 04.04.1996 р. № 123/96-ВР [24] лікарські засоби можуть застосовуватися в Україні лише після державної реєстрації, за винятком винятків, визначених законом.

Державна реєстрація проводиться за надходженням звернення до МОЗ України або уповноваженого органу.

У заявці необхідно вказати назву та адресу виробника, назву препарату, діючу речовину (латинською мовою), синоніми, форму випуску, повний склад, показання та протипоказання, дозування, інструкцію із застосування, умови зберігання, відомості про упаковку та відомості про реєстрацію в інших країнах.

До супровідних документів включаються результати доклінічних і клінічних досліджень, матеріали контролю якості, проект технологічного регламенту або відомості про технологію виробництва, зразки продукції, докази сплати реєстраційного збору.

МОЗ або уповноважений ним орган приймає рішення про реєстрацію або відмову в ній протягом місяця з дня надходження заяви. На зареєстровані лікарські засоби видається сертифікат із зазначенням терміну дії, протягом якого засіб дозволено до застосування в Україні.

2.3 Інституційне забезпечення зовнішньоекономічної діяльності

В Україні регулюванням зовнішньоекономічної діяльності займаються як державні, так і недержавні структури, зокрема товарні фонди, валютні біржі, торгово-промислові палати. Метою цих нормативно-правових актів є створення сприятливих умов для інтеграції економіки України у світовий поділ праці, забезпечення економічних інтересів країни та суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, сприяння конкуренції з одночасним припиненням монополізму у зовнішній торгівлі, стимулювання прогресивних структурних змін в економіці, сприяння розвитку конкуренції у сфері зовнішньої торгівлі. і підтримувати збалансовану економіку та внутрішній ринок.

З правової точки зору Президент України має значні повноваження щодо економічних процесів. Як зазначено в Конституції України, Президент визначає основні напрями зовнішньої та внутрішньої політики, включно з економічною стратегією, відіграє ключову роль у розстановці персоналу та створенні управлінських структур у цій сфері.

Вищим органом законодавчої влади, що здійснює державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності, є Верховна Рада України. До його повноважень входить прийняття, внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, законів, що стосуються зовнішньоекономічної діяльності, затвердження основних напрямів зовнішньоекономічної політики України, перегляд і внесення змін до структури державних органів, що здійснюють регулювання зовнішньоекономічної діяльності, укладення міжнародних договорів відповідно до законодавства України. та приведення національного законодавства у відповідність із встановленими угодами. Крім того, на нього

покладено завдання встановлення нормативів розподілу валютних надходжень, ставок і умов оподаткування, митних тарифів і порядку здійснення зовнішньоекономічної діяльності, а також встановлення спеціальних режимів зовнішньоекономічної діяльності в межах України.

Кабінет Міністрів України є центральним органом виконавчої влади, що реалізує нормативно-правові акти з питань зовнішньоекономічної діяльності. До його повноважень входить реалізація зовнішньоекономічної політики України, координація діяльності міністерств, державних комітетів і відомств, які займаються цим регулюванням, контроль за діяльністю торговельних представництв України за кордоном, видання нормативно-правових актів управління, ведення переговорів щодо укладення міжурядових угод із зовнішньоекономічних питань, забезпечення виконання міжнар. договорів відповідних державних органів. Кабмін також пропонує внести зміни до організаційної структури міністерств і комітетів, що здійснюють зовнішньоекономічне регулювання, і складає план зведеного валютного платіжного балансу України. На нього також покладено завдання щодо забезпечення ефективного використання коштів Державного валютного фонду України та дотримання рішень Ради Безпеки ООН.

У підпорядкуванні Кабінету Міністрів управління зовнішньоекономічною діяльністю відповідають різні міністерства та відомства, які функціонують як центральні органи виконавчої влади. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України є ключовим суб'єктом у цій системі, відповідальним за проведення узгодженої зовнішньоекономічної політики. Відповідно до покладених на нього обов'язків у сфері регулювання зовнішньоекономічної діяльності Міністерство виконує ряд функцій, забезпечуючи реалізацію єдиної зовнішньоекономічної політики під час діяльності суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

Управління виходом на зовнішні ринки та координація зовнішньоекономічної діяльності в Україні здійснюється відповідно до міжнародних договорів. Це й контроль за дотриманням усіма суб'єктами

зовнішньоекономічної діяльності чинного законодавства України та умов міжнародних договорів. Крім того, Міністерство здійснює нагляд за нетарифним регулюванням, пов'язаним із зовнішньоекономічною діяльністю, таким як реєстрація учасників і певних типів контрактів, проведення розслідувань щодо антидемпінгових, антисубсидійних та інших особливих випадків.

Міністерство закордонних справ України відповідає за визначення орієнтирів зовнішньої політики та забезпечення економічних інтересів національних суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. У межах своїх повноважень Міністерство реалізує зовнішньоекономічну політику держави та забезпечує інтеграцію економіки України у світову економічну систему. До його обов'язків входить аналіз економічних процесів у ключових країнах-партнерах та їх наслідків для двосторонньої торгівлі та інвестиційної співпраці. Міністерство також здійснює моніторинг світових економічних тенденцій та міжнародної практики регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Крім того, він допомагає українським підприємствам просувати їхню продукцію на міжнародних ринках, знаходить потенційних партнерів, організовує презентаційні заходи за кордоном, допомагає центральним органам виконавчої влади у проведенні за кордоном торгових виставок і ярмарків. Він також координує роботу економічних відділів у закордонних дипломатичних установах України.

Наразі економічні реформи в Україні все більше децентралізуються, зміщуючи фокус на регіональні рівні, де місцева влада має більше повноважень для вирішення соціально-економічних завдань, у тому числі пов'язаних із зовнішньоекономічною діяльністю. У створенні комплексної системи управління зовнішньоекономічною діяльністю беруть участь як державний, так і місцевий рівні. У цьому контексті місцеві органи управління зовнішньоекономічною діяльністю діють у межах, визначених Законами України про зовнішньоекономічну діяльність та місцеве самоврядування. До таких органів місцевого самоврядування належать місцеві ради та їх виконавчі органи, а також регіональні відділення державних контролюючих органів. Вони

контролюють реєстрацію суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, контролюють їхню діяльність на регіональному рівні, регулюють валютні операції на аукціонах, біржах та міжбанківському валютному ринку.

Розвиток зовнішньоекономічної діяльності в регіонах забезпечується реалізацією загальнодержавних і регіональних програм, які є ключовими інструментами державного регулювання. Ці програми спрямовані на активізацію зовнішньоекономічної діяльності, стимулювання регіонального експорту, розвиток експортного потенціалу з одночасним покращенням його структури.

Органи державного регулювання використовують подібні механізми управління зовнішньоекономічною діяльністю як на регіональному, так і на національному рівнях. До них відносяться митно-тарифне і нетарифне регулювання, валютні обмеження, управління валютним курсом, імпортні депозити, а також різні заходи державного регулювання, такі як оподаткування, митні збори та стимули для експортерів, включаючи субсидії, фінансову допомогу та ліцензійні квоти.

Важливо зазначити, що розвиток регіональної зовнішньоекономічної діяльності відбувається в рамках певної інституційної структури, яка включає різноманітні організації та економічні інструменти, необхідні для сприяння цій діяльності. Проте існує подвійність на регіональному рівні, де як органи місцевого самоврядування, так і місцеві державні адміністрації несуть дублюючі обов'язки щодо соціально-економічного розвитку, включаючи зовнішньоекономічні аспекти. Відсутність чітко визначених повноважень призводить до дублювання функцій і конкуренції між цими органами, що призводить до розмитості меж відповідальності.

Ефективність регіональної політики можна значно підвищити шляхом сприяння кращій співпраці між центральними та регіональними органами влади, залученими до управління зовнішньоекономічною діяльністю. Крім того, різні державні органи мають різні регуляторні повноваження щодо зовнішньоекономічної діяльності. Наприклад, Державна служба експортного контролю України є уповноваженим органом виконавчої влади, що здійснює

державний експортний контроль, утворений Указом Президента. До обов'язків цього відомства входить реалізація державної політики щодо контролю за міжнародними передачами товарів військового призначення та товарів подвійного використання, а також інших товарів, які можуть не входити до переліку державних правил експортного контролю. Служба також спрямована на захист національних інтересів та зміцнення міжнародного авторитету України під час виконання зобов'язань щодо нерозповсюдження зброї масового знищення та обмеження передачі звичайної зброї з метою запобігання її неправомірному використанню терористами та іншими неуповноваженими особами. Крім того, він сприяє міжнародній співпраці та співпраці з іноземними урядами та організаціями щодо питань нерозповсюдження та експортного контролю.

Ще одним важливим державним органом, який займається забезпеченням конкуренції у підприємницькій діяльності, є Антимонопольний комітет України. Цей комітет діє під керівництвом Президента і підзвітний Верховній Раді України. Його основним обов'язком у сфері зовнішньоекономічної діяльності є контроль за дотриманням суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності антимонопольного законодавства. До складу комітету входять як центральний комітет, так і його регіональні відділення з можливістю створення міжрегіональних представництв у разі необхідності.

Цей перелік державних інституцій не є вичерпним, оскільки інші органи покладаються на певні функції щодо регулювання зовнішньоекономічної діяльності в окремих галузях. Отже, наше бачення системи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності має охоплювати:

Економічні управління дипломатичних представництв України за кордоном МЗС, створені з метою забезпечення узгодженої зовнішньої політики, захисту економічних інтересів України на міжнародному рівні, розвитку економічних зв'язків із закордонними державами та організаціями.

Міністерство фінансів України, яке надає інформацію про стан і структуру зовнішнього державного боргу.

Державна служба статистики України, яка надає зведену статистичну інформацію про зовнішньоекономічну діяльність та публікує дані про сальдо зовнішньої торгівлі України.

Окрім державних інституцій, існують також недержавні організації управління економікою, такі як товарні біржі, фондові біржі, валютні біржі, торгово-промислові палати, профспілки, які діють на основі своїх відповідних статутних принципів. Одним із визначних організацій є Торгово-промислова палата України, яка покликана представляти інтереси своїх членів у державних органах та міжнародних організаціях, сприяючи розвитку зовнішньоекономічних відносин для українських підприємців. Палата бере участь у численних багатосторонніх угодах із світовими партнерами, які сприяють обміну діловою інформацією, пошуку партнерів у виробництві та торгівлі, обміну делегаціями, організації навчання, виставок та ярмарків.

Як незалежна організація, Палата також пропонує послуги з контролю якості, перевірки кількості та комплектності імпортованих та експортованих товарів від імені як українських, так і іноземних клієнтів. Крім того, він обробляє митні декларації на товари зовнішньої торгівлі та оцінює форс-мажорні ситуації, що впливають на міжнародну торгівлю.

Розвиток інститутів недержавного регулювання зовнішньоекономічної діяльності має відповідати стратегічній меті підтримки національного виробництва.

Загалом структура державних регулюючих органів, які здійснюють нагляд за зовнішньоекономічною діяльністю, відносно подібна в різних країнах. Як правило, до нього входять парламент, кабінет міністрів, відповідні міністерства (такі як Міністерство зовнішньої торгівлі, Міністерство зовнішньоекономічних зв'язків і Міністерство закордонних справ), центральний банк, митні та податкові органи, а також різні державні комітети, відомства, органи місцевого самоврядування, територіальні підрозділи, відповідальні за регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Національна система регулювання

зовнішньоекономічної діяльності з моменту здобуття незалежності перетворилася на складну та багатофункціональну структуру.

Інституційне середовище, безсумнівно, є вирішальним фактором ефективного функціонування національної економіки в цілому, зокрема у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Тому держава має активно працювати над покращенням цього інституційного середовища, сприяючи становленню та розвитку інститутів законодавчої та виконавчої влади, які служать суспільним інтересам. Важливим обов'язком уряду є забезпечення інституційної підтримки фіскального регулювання зовнішньоекономічної діяльності шляхом розробки та використання фіскальних інструментів, спрямованих на підвищення ефективності зовнішньої торгівлі України.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНИХ МЕХАНІЗМІВ РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

3.1 Удосконалення механізмів захисту економічної безпеки у регулюванні зовнішньоекономічної діяльності

Адміністративне регулювання зовнішньоекономічної діяльності охоплює такі інструменти, як квотування та ліцензування імпорту та експорту. Квоти обмежують імпорт товарів у визначених кількостях протягом визначених часових рамок, тоді як ліцензування вимагає від імпортерів та експортерів отримати необхідні дозволи від державних органів, перш ніж продовжити свою торговельну діяльність.

Правові норми, що регулюють зовнішньоекономічну діяльність в Україні, ґрунтуються на законодавчій базі та постановках Кабінету Міністрів, які контролюють цю економічну взаємодію. Зі зростанням тенденцій глобальної інтеграції нагальність поглиблення участі України в міжнародних відносинах стає все більш очевидною. Тому політика державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності повинна бути зосереджена на вдосконаленні методів її реалізації, зокрема шляхом удосконалення законодавства. Зміцнення нормативно-правової бази зовнішньоекономічної діяльності набуває все більшої актуальності, оскільки в сучасних умовах життєво необхідно комплексне державне регулювання.

Важливою метою державного регулювання є сприяння та підтримка розвитку інноваційних, експортоорієнтованих галузей. Визначення стратегічних напрямів зовнішньоекономічної діяльності та інноваційних галузей може створити сприятливі умови для досягнення інноваційного економічного розвитку та реалізації масштабних стратегічних ініціатив як усередині країни, так і за кордоном.

Крім того, інтеграція українських підприємств у глобальні ланцюжки доданої вартості відкриває можливості для підвищення технологічних можливостей вітчизняної економіки. Ця інтеграція може прискорити темпи економічного зростання, зокрема через підвищення конкурентоспроможності місцевих підприємств на міжнародній арені. Підключаючись до цих глобальних мереж, українські компанії можуть підвищити свою продуктивність та інновації, зрештою сприяючи загальному економічному процвітання нації. Взаємодія між надійним регулюванням, підтримкою інноваційної галузі та глобальною інтеграцією може сприяти сталому розвитку та підвищити позиції України у світовій економіці.

В умовах глобалізації Україні необхідно знайти шляхи для стимулювання експорту та зменшення імпортової залежності. Це може бути досягнуто через розробку нових законодавчих ініціатив, які сприяють укладенню угод про вільну торгівлю та створенню сприятливих умов для іноземних інвестицій. Наприклад, співпраця з ключовими торговельними партнерами, такими як Китай, Німеччина, Росія, Польща та Італія, може бути підкріплена новими законодавчими ініціативами, які будуть контролювати специфіку кожного ринку.

Ще одним аспектом сучасного законодавчого регулювання є стандартизація та сертифікація продукції, що експортується. Підвищення конкурентоспроможності українських товарів на світових ринках можливо через адаптацію до міжнародних стандартів, які, у свою чергу, вимагають від держави створення законодавчих норм, які забезпечують цю адаптацію. Ефективна система контролю та нагляду за зовнішньоекономічною діяльністю також є критично важливою, зокрема у питаннях протидії контрабанді, фальсифікації товарів та порушенні митних правил.

У той же час, виклики та загрози, з якими стикається українська економіка, таке як зростання імпорту, потребують термінового реагування з боку законодавців. Підтримка локальних виробників через податкові пільги та дотації може стати ефективним інструментом для підвищення показників зовнішньої

торгівлі. Законодавче регулювання має бути спрямоване на створення сприятливих умов для розвитку національного виробництва, яке може конкурувати з імпортними товарами.

Отже, сучасна система законодавчого регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні повинна бути динамічною та адаптивною, реагуючи на змінені світові економічні умови та потреби національної економіки. Зміна зовнішньоекономічної політики, покращення стандартів продукції, контроль за якістю товарів і розвиток партнерських відносин з ключовими країнами – це ті важливі напрямки, які можуть суттєво вплинути на підвищення показників зовнішньої торгівлі України.

Відповідно до Господарського кодексу України державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності спрямоване на забезпечення економічних інтересів України, захист прав і законних інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, забезпечення рівних можливостей для різних видів підприємництва в сфері господарювання. зовнішньоекономічних зв'язків. Ці рамки також спрямовані на збільшення доходів та інвестиційної діяльності, сприяння конкуренції та обмеження монополістичної практики у зовнішньоекономічному секторі.

Зовнішньоекономічна діяльність охоплює різноманітні операції, включаючи експорт та імпорт товарів, послуг, фінансових і людських ресурсів, а також науково-виробниче співробітництво, міжнародні фінансово-кредитні та розрахункові операції.

Незважаючи на значний експортний потенціал України, який характеризується багатими природними ресурсами, сприятливими кліматичними та географічними умовами та кваліфікованою робочою силою, цей потенціал не використовується повністю.

Для підвищення ефективності регулювання зовнішньоекономічної діяльності України необхідно здійснити ряд заходів. Вони включають удосконалення законодавчої бази, покращення інфраструктури, прийняття стратегічних підходів, оптимізацію політики, залучення інвестицій та

проведення своєчасного моніторингу, аналізу, оцінки та прогнозування зовнішньоекономічних тенденцій, використовуючи можливості, які надає цифрова економіка.

Проголошена відданість України європейській інтеграції потребує потужної підтримки та нагляду з боку державних установ. Водночас зростаюча глобалізація економіки вимагає певних заходів лібералізації, таких як спрощення процедур і мінімізація обмежень у міжнародній торгівлі та фінансових операціях. Вкрай важливо вирішити питання про необхідність оновленої внутрішньої законодавчої бази, яка б відповідала міжнародним стандартам.

Покращення інфраструктури має вирішальне значення для підтримки зовнішньоекономічної діяльності в Україні. Це включає вдосконалення митних послуг, спрощення митних процедур, оптимізацію транспортних і логістичних систем, а також покращення загального надання інформації та супутніх послуг.

Важливим принципом удосконалення механізму зовнішньоекономічної діяльності є її стратегічна спрямованість. Метою розробки та реалізації стратегії зовнішньоекономічної діяльності є окреслення ефективних заходів і дій щодо виходу, адаптації та експансії на світових ринках. Ця стратегія має враховувати поточні тенденції на світових ринках, а також унікальні економічні, соціальні, політичні та інші чинники, що впливають на внутрішній ринок, а також потенційні ризики та можливості для участі у зовнішньоекономічній діяльності.

Для активізації зовнішньоекономічної діяльності України необхідним є проведення політики збільшення обсягів експорту, впровадження інновацій для підвищення якості вітчизняної продукції та забезпечення відповідності міжнародним стандартам. Ці зусилля підвищать конкурентоспроможність української продукції на світовій арені, що зрештою сприятиме економічному зростанню. З точки зору фінансових наслідків, ця стратегія може призвести до збільшення надходжень від експорту, покращення торговельного балансу та збільшення прямих іноземних інвестицій, зміцнюючи загальну економічну стабільність України.

Значний вплив на розвиток зовнішньоекономічної діяльності має інвестиційна привабливість країни, її галузей і регіонів, зокрема для потенційних іноземних інвесторів. Отже, важливо створити необхідні інституційні рамки для підтримки інвестиційної діяльності. Це включає оптимізацію правил для інвесторів шляхом удосконалення процесів реєстрації, ліцензування та отримання дозволів. Крім того, сприяння інвестиційним проектам у високотехнологічному секторі, надання консультаційної та інформаційної підтримки підприємствам під час розробки інвестиційних проектів та сприяння участі вітчизняних зацікавлених сторін у спільних підприємствах, таких як міжнародні виставки, ярмарки та форуми, є життєво важливими.

Основними складовими механізму управління зовнішньоекономічною діяльністю є проведення систематичного внутрішнього та зовнішнього моніторингу, а також аналіз та оцінка стану та тенденцій розвитку зовнішньоекономічних відносин. Це включає створення як поточних, так і довгострокових прогнозів. Важливою перевагою, яка може сприяти зовнішньоекономічній діяльності в Україні, є активне впровадження цифрових економічних моделей. Наприклад, впровадження електронних систем відстеження експортно-імпортних операцій може значно зменшити корупційні ризики. Крім того, цифровізація відкриває нові можливості для посилення зовнішньоекономічних відносин із міжнародними діловими партнерами за допомогою передових інформаційно-комунікаційних технологій.

В умовах глобалізації зовнішньоекономічна діяльність може допомогти інтегрувати країни у світову економічну структуру, тим самим покращуючи конкурентоспроможність та якість продукції. Аналіз динаміки експорту та імпорту України за останні три роки свідчить про зростання обох обсягів. У той час як загальний торговельний баланс залишається негативним, торгівля послугами показала позитивні результати, на відміну від негативних показників для товарів. У зовнішньоекономічній діяльності в Україні спостерігається виражена територіальна диспропорція.

Таблиця 3.1 надає огляд інвестиційної привабливості України з деталями щодо економічного росту, природних ресурсів, кваліфікованої робочої сили та інших аспектів.

Таблиця 3.1

Інвестиційна привабливість України

Аспект	Опис	Цифрові дані
Економічний ріст	Стабільний економічний ріст за останні роки з прогнозами збільшення ВВП на 3-4% у наступні роки.	ВВП України у 2023 році склав приблизно 202,7 млрд доларів США. Прогноз на 2024 рік – 4% росту.
Природні ресурси	Наявність великих запасів природних ресурсів, таких як метали, вугілля, природний газ, та сільськогосподарська продукція.	Запаси вугілля – близько 34 млрд тонн; запаси природного газу – приблизно 1 трлн куб. м.
Кваліфікована робоча сила	Велика кількість освічених і кваліфікованих кадрів, особливо в ІТ, інженерії та наукових дослідженнях.	Кількість студентів у вищих навчальних закладах у 2023 році – близько 1,3 млн.
Географічне розташування	Вигідне розташування між Європою та Азією, що робить Україну стратегічним логістичним хабом.	Україна має 9 міжнародних аеропортів та розгалужену мережу залізниць – близько 22 тис. км.
Розвинута інфраструктура	Програми модернізації транспортної та комунікаційної інфраструктури, включаючи дороги, порти та залізниці.	Загальна протяжність автомобільних доріг – близько 170 тис. км; порти мають потужність перевалки 200 млн тонн на рік.
Інвестиційні пільги	Наявність податкових канікул і спеціальних економічних зон для іноземних інвесторів.	Спеціальні економічні зони: 3 (наприклад, "Донецьк", "Сумщина", "Крим") з пільгами до 10 років.
Сприятливе законодавство	Реформи у сфері законодавства, спрямовані на захист інвесторів і полегшення умов ведення бізнесу.	Індекс легкості ведення бізнесу (Doing Business) у 2023 році – 71-ше місце серед 190 країн.
Доступ до міжнародних ринків	Можливість виходу на європейські, азійські та інші міжнародні ринки завдяки угодам про вільну торгівлю.	Угоди про вільну торгівлю з ЄС, СНД, та іншими країнами, експорт у 2023 році – 54,3 млрд доларів США.
Інноваційні технології	Активний розвиток стартапів і технологічних компаній, зростаюча екосистема для інновацій.	Кількість ІТ-компаній у 2023 році – близько 1,7 тис.; експорт ІТ-послуг – 6,8 млрд доларів США.
Слабкі місця	Політична нестабільність, корупція, недостатня правова система, що можуть знизити інвестиційну привабливість.	Індекс сприйняття корупції у 2023 році – 33 бали (за шкалою 0-100, де 0 – максимальна корупція).

Джерело: складено автором [34].

Для вдосконалення нормативно-правової бази зовнішньоекономічної діяльності в умовах інноваційних змін першочергову увагу слід надати вдосконаленню законодавчої бази та інфраструктури. Це передбачає стратегічний підхід до управління зовнішньоекономічними відносинами та підвищення інвестиційної привабливості країни. Використання можливостей цифрової економіки також може зменшити корупційні ризики та покращити міжнародну ділову співпрацю. Майбутні дослідження мають бути зосереджені на розробці економічних і податкових стимулів для стимулювання зовнішньоекономічної діяльності та встановленні пріоритетів зовнішньоекономічних відносин у світлі розвитку цифрової економіки.

З фінансової точки зору, Україна повинна орієнтуватися на конкретні темпи зростання інвестицій, маючи на меті збільшення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) на 5% щорічно протягом наступних п'яти років. Це збільшення може значно вплинути на ВВП країни, з потенційними прогнозами, які передбачають приплив прямих іноземних інвестицій у 5 мільярдів доларів США до 2026 року, відповідаючи глобальним економічним тенденціям і покращуючи позиції України на міжнародних ринках.

3.2 Активізація регуляторних важелів реалізації державної зовнішньоекономічної політики

Державна зовнішньоекономічна політика є інструментом, який впливає на економічний розвиток країни. Вона спрямована на забезпечення стабільності, зростання і конкурентоспроможності національної економіки в умовах глобалізації. В Україні, з урахуванням специфіки її економіки, активізація регуляторних важелів є необхідною умовою для захисту вітчизняних виробників, формування та підтримки відповідних товарних ринків, а також залучення інвестицій.

Після здобуття незалежності в 1991 році Україна стала на шлях формування своєї зовнішньоекономічної політики. У цей період відбувалося

становлення правових основ для регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Прийняття Законів України "Про зовнішньоекономічну діяльність", "Про зовнішню торгівлю" та інших нормативно-правових актів стало основою для формування інституційних механізмів, що забезпечують державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Сучасна зовнішньоекономічна політика України характеризується активізацією зовнішньої торгівлі, зокрема, експорту товарів і послуг. У 2023 році обсяг експорту товарів з України зріс на 15% і досяг 70 мільярдів доларів США. Це добре про позитивні зрушення у зовнішній торгівлі, хоча імпорту також залишився на високому рівні, що призвело до негативного сальдо зовнішньої торгівлі.

Однак Україні необхідно вирішити проблему високих темпів імпорту, які перевищують експорт. У 2023 році негативне сальдо зовнішньої торгівлі склало 10 мільярдів доларів США, що вказує на те, що українські товари не завжди можуть конкурувати з імпортом.

Щоб досягти збалансованої зовнішньоекономічної політики, Україні потрібно активізувати регуляторні важелі. Це означає впровадження нових підходів у законодавчому регулюванні, модернізацію інфраструктури та покращення умов для ведення бізнесу.

Законодавче регулювання є основою для формування ефективної зовнішньоекономічної політики. В Україні необхідно вдосконалити нормативну базу, щоб забезпечити правову ясність для інвесторів. Важливо також ввести нові закони, які б спростили процедури ліцензування та реєстрації підприємств, які використовуються зовнішньоекономічною діяльністю.

Наприклад, спрощення ліцензування імпорту та експорту зменшує витрати для підприємств і робить українські товари більш конкурентоспроможними на міжнародному ринку. Згідно з даними Державної митної служби, у 2023 році оформлення документів для експортерів скоротилося на 30%, що суттєво вплинуло на зростання обсягів зовнішньої торгівлі.

Проблеми інфраструктури залишаються з основними перешкодами для розвитку зовнішньоекономічної діяльності в Україні. В умовах глобалізації логістичні витрати можуть суттєво вплинути на конкурентоспроможність товарів. У 2023 році логістичні витрати в Україні склали приблизно 14% від вартості товару, що є вищим за середньосвітові показники.

Активізація інвестицій у транспортну інфраструктуру, модернізація портів і залізничного транспорту дозволить знизити логістичні витрати та підвищити ефективність зовнішньої торгівлі. Наприклад, у 2023 році реалізація проекту з модернізації Одеського порту дозволила збільшити пропускну здатність на 25%, що сприяло зростанню обсягу перевезених вантажів на 15%.

Для захисту внутрішнього ринку необхідно впроваджувати антидемпінгові заходи. У 2022 році, з метою захисту вітчизняних виробників, Україна запровадила на імпорт сталі з деяких країн. Це призвело до збільшення обсягів виробництва в Україні на 20% - з 5 до 6 мільйонів тонн. Така політика дозволяє не тільки захистити внутрішніх виробників, а й стимулює їх до підвищення якості продукції.

Залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) є ключовим фактором для розвитку зовнішньоекономічної діяльності. У 2023 році обсяги ПІІ в Україні зросли на 25% і досягли 5 мільярдів доларів США. Це стало можливим завдяки впровадженню нових інвестиційних програм, які включали податкові пільги та спрощення процедури реєстрації інвестиційних проектів.

Підтримка інвестицій повинна здійснюватися через створення інвестиційних фондів, які б надавали фінансову підтримку підприємствам, що реалізують інноваційні проекти. В Україні доцільно створити спеціальні економічні зони, які б запропонували інвесторам пільгові умови для ведення бізнесу.

Сучасні технології та цифровізація мають великий потенціал для активізації зовнішньоекономічної діяльності. Впровадження електронного обліку експорту та імпорту у 2023 році дозволило знизити корупційні ризики на

30% і скоротити час оформлення документів на 40%. Це позитивно вплинуло на обсяги зовнішньої торгівлі, які зросли на 12% у порівнянні з попереднім роком.

Електронні платформи для здійснення зовнішньоекономічних операцій можуть значно полегшити доступ до міжнародних ринків для українських підприємств. Створення єдиної електронної бази даних для зовнішньоекономічних операторів дозволяє зібрати та обробити інформацію про зовнішньоекономічну діяльність, що підвищить ефективність регуляторного механізму.

В умовах глобалізації Україні необхідно інтегруватися у світову економіку. Впровадження угоди про вільну торгівлю з країнами ЄС, Канади та іншими державами відкриває нові можливості для українських експортерів. У 2023 році обсяг експортних послуг зріс на 10%, досягнувши 20 мільярдів доларів США, що зменшилося про зростання попиту на українські послуги за кордоном.

Особливо успішно розвивається сектор ІТ. У 2023 році обсяг експорту ІТ-послуг склав 7 мільярдів доларів США, що становить 35% від загального обсягу експорту послуг. Це відомо про те, що українські ІТ-компанії успішно конкурують на міжнародній арені.

Активізація регуляторних важелів реалізації державної зовнішньоекономічної політики є ключовим завданням для України. Вона забезпечує вдосконалення законодавчої бази, покращення інфраструктури, впровадження антидемпінгових заходів, підтримку інвестицій та цифровізацію процесів. У сучасному світі, де конкуренція зростає, Україні необхідно знайти ефективні рішення для забезпечення конкурентоспроможності своїх товарів і послуг на міжнародному ринку.

3.3 Розвиток інформаційних систем і технологій у напрямку підвищення ефективності ЗЕД

В умовах сучасної конкуренції надзвичайно важливо створити та ефективно використовувати систему інформаційного забезпечення, спрямовану

на управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємств в Україні. Така система має бути розроблена з урахуванням унікальних особливостей українського інформаційного ринку та узгоджена з діяльністю вітчизняних промислових підприємств, таким чином ставши цінним інструментом підвищення конкурентоспроможності.

Перспективним напрямком розвитку інформаційних систем і технологій є підвищення їх функціональних можливостей, що може розширити можливості працівників, зайнятих у управлінні зовнішньоекономічною діяльністю. Розвиток сучасних інформаційних систем має використовувати інтерактивні комунікаційні технології та потребує ґрунтовних досліджень під час їх впровадження. Ці системи мають бути адаптованими до конкретних потреб користувачів і здатними до майбутнього розширення шляхом інтеграції додаткових функцій. Крім того, вони повинні бути розроблені для тривалого застосування.

Існує кілька стратегій впровадження передових інформаційних технологій в практику управління суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності. Ключові підходи включають використання інструментів для індивідуальної обробки інформації та доступу до необхідних даних; використання засобів міжособистісного спілкування, таких як комп'ютерні мережі; і впровадження інформаційних систем управління, які інтегрують різноманітні можливості програмного забезпечення для отримання нових ідей і полегшення прийняття рішень, часто включаючи елементи штучного інтелекту.

Враховуючи швидкий розвиток інформаційних технологій, який значно підвищує ефективність роботи менеджерів у зовнішньоекономічному контексті, важливо прийняти новий підхід до організації систем та підготовки фахівців з менеджменту.

Інформаційні системи нового покоління охоплюють системи підтримки прийняття рішень і ті, що побудовані на основі штучного інтелекту. Ці інтерактивні комп'ютерні системи призначені для допомоги у прийнятті різноманітних рішень. Їх переваги охоплюють кілька сфер управління,

включаючи зовнішньоекономічну діяльність, оскільки вони допомагають менеджерам у процесі прийняття рішень і надають підтримку в різноманітних контекстах завдань. Ці системи зміцнюють можливості менеджерів міркувати та оцінювати. Системи підтримки прийняття рішень поєднують моделі та аналітичні методи зі стандартизованим доступом до даних і аналізом. Одну або кілька моделей можна активувати, щоб допомогти в прийнятті рішень, використовуючи сховище поточних і історичних даних, а також зовнішню інформацію, що стосується операційного середовища. Їх зручний інтерфейс призначений для інтерактивного вирішення проблем.

Експертні системи являють собою іншу категорію програмних засобів, які використовують спеціалізовані знання для надання ефективних рішень складних проблем у вузьких областях. Загальні характеристики експертних систем включають бази даних, бази знань, підсистеми пояснення та інтерфейси користувача.

У контексті зовнішньоекономічного менеджменту експертні системи є цінними в таких сферах, як прогнозування, планування, контроль і навчання. Наприклад, вони вже застосовуються в банківській справі для аналізу інвестиційних проектів, оцінки кон'юнктури валютного та фондового ринку, а також оцінки кредитоспроможності та фінансової стійкості підприємств і фінансових установ.

Ландшафт розробки експертних систем значно змінився за останні роки. Впровадження спеціалізованих інструментів для створення експертних систем призвело до скорочення термінів розробки та зменшення складності, дозволяючи організаціям впроваджувати ці системи більш ефективно.

Загалом значення інформаційного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності все більше визнається як вирішальний фактор підвищення міжнародної конкурентоспроможності в умовах загострення глобальної конкуренції.

ВИСНОВКИ

1. Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності є невід'ємною частиною економічної стратегії країни. Сутність такого регулювання полягає в забезпеченні ефективного взаємодії країни з міжнародними ринками, створенні умов для стабільності національної економіки, а також забезпеченні національних інтересів. Основні концептуальні напрямки включають визначення політики, яка сприяє розвитку зовнішньої торгівлі, залученню інвестицій, забезпеченню економічної безпеки, а також інтеграції національної економіки в міжнародні економічні структури. Сучасні тренди включають гнучке регулювання, яке може оперативнo реагувати на зміни у світовій економіці, а також розвиток стратегії співпраці з міжнародними економічними організаціями.

2. Існують різні види та методи державного впливу на зовнішньоекономічну діяльність, включаючи нормативно-правові, фінансові, адміністративні та дипломатичні інструменти. Нормативно-правові методи включають розробку та прийняття законодавчих актів, що регулюють зовнішню торгівлю та економічні відносини з іншими країнами. Фінансові методи включають використання тарифів, податків, субсидій та інших фінансових інструментів для стимулювання або обмеження зовнішньої торгівлі. Адміністративні методи полягають у застосуванні квот, ліцензування та інших обмежень на зовнішньоекономічну діяльність. Дипломатичні методи можуть включати угоди, договори та інші міжнародні механізми співпраці.

3. Інтеграційна стратегія є важливою складовою розвитку зовнішньоекономічної діяльності України, оскільки вона дозволяє країні покращити економічні зв'язки з іншими державами та міжнародними організаціями. Важливим аспектом інтеграційної стратегії є угоди про вільну торгівлю, які забезпечують сприятливі умови для розвитку експорту та імпорту, а також залучення інвестицій. Україна активно працює над інтеграцією в Європейський Союз та інші міжнародні економічні структури, що сприяє

модернізації інфраструктури, посиленню конкурентоспроможності на світовому ринку та забезпеченню економічної безпеки.

4. Аналіз сучасного законодавчого забезпечення зовнішньоекономічної діяльності України вказує на необхідність вдосконалення законодавчої бази для адаптації до змін у міжнародних економічних умовах. Основні законодавчі акти, що регулюють зовнішньоекономічну діяльність, включають закони, що визначають порядок здійснення зовнішньої торгівлі, митне регулювання, валютний контроль та інші аспекти. Проте, є потреба в оновленні нормативно-правових актів для забезпечення більшої прозорості процедур, удосконалення механізмів захисту національних інтересів та інтеграції з міжнародними стандартами.

5. Інструменти тарифного регулювання включають мита, збори та податки на експорт і імпорт товарів, що використовуються для захисту внутрішнього ринку та стимулювання національних виробників. Нетарифні інструменти регулювання включають квоти, ліцензування, антидемпінгові заходи, технічні бар'єри, стандарти та інші адміністративні методи впливу на зовнішньоекономічну діяльність. Ці інструменти використовуються для обмеження імпорту небажаних товарів, захисту національних виробників та сприяння розвитку стратегічних галузей економіки.

6. Інституційне забезпечення зовнішньоекономічної діяльності України включає діяльність урядових та спеціалізованих органів, таких як Міністерство економіки, митні органи, Національний банк України, а також комерційні банки та інші фінансові установи, які займаються операціями з іноземною валютою. Інститут міжнародних економічних відносин, що відповідає за інтеграцію з міжнародними економічними структурами, також є важливою частиною цієї системи. Система потребує вдосконалення для забезпечення координації між усіма державними і приватними органами, які здійснюють зовнішньоекономічну діяльність.

7. Економічна безпека у сфері зовнішньоекономічної діяльності є пріоритетом для країни, оскільки вона передбачає забезпечення стабільності

національної економіки через ефективне використання природних, фінансових та людських ресурсів. Механізми забезпечення економічної безпеки включають удосконалення законодавчої бази, посилення контролю за міжнародними операціями, розвиток національних виробничих потужностей, а також забезпечення стратегічних запасів і резервів. Необхідно розробляти комплексні заходи, які зменшують залежність країни від зовнішніх економічних факторів.

8. Активізація регуляторних механізмів є важливим кроком для ефективної реалізації державної зовнішньоекономічної політики, що сприяє розвитку економічних зв'язків з іншими країнами та стабільності національної економіки. Регуляторні механізми включають зміни в податковому та митному законодавстві, удосконалення інструментів контролю та захисту національного ринку. Вони повинні бути адаптовані до міжнародних вимог та забезпечувати максимально сприятливі умови для залучення іноземних інвестицій та розвитку зовнішньої торгівлі.

9. Розвиток інформаційних систем та технологій є критично важливим для підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності, оскільки дозволяє оптимізувати процеси управління, зменшити бюрократичні бар'єри та підвищити прозорість зовнішньої торгівлі. Системи електронного обміну даними, автоматизовані платформи для митних процедур, а також використання великих даних та штучного інтелекту можуть значно підвищити швидкість обробки зовнішньоекономічних операцій. Впровадження сучасних технологій допоможе знизити витрати на адміністративні процедури та збільшити конкурентоспроможність на міжнародних ринках.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адамик В., Поріцька А. Міжнародні та вітчизняні ініціативи з регулювання електронної торгівлі. Вісник економіки. 2021. Вип. 2. С. 66-79.
2. Бабанін О. Деякі проблеми розвитку зовнішньої торгівлі України. Зовнішня торгівля. 2020. № 1. С. 8-14.
3. Бабенко В., Кредісов А. Політика стимулювання експорту та її інструменти. Економіка України. 2013. С. 12-17.
4. Багрова І. В. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств: Підручник для вузів. Київ: Центр навчальної літератури, 2014. 580 с.
5. Бахрамов Ю. М., Глухів В. В. Організація зовнішньоекономічної діяльності. Особливості менеджменту: Навчальний посібник. Київ: Видавництво “Лань”, 2021. 448 с.
6. Білоусько Т. Ю. Міжнародна торгівля як фактор підвищення глобальної конкурентоспроможності України. Вісник ХНАУ. Серія: Економічні науки. 2018. № 2. С. 233-241.
7. Близняк Ю. І. Управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства. наук. кер. О. О. Волошенко. Наукові розробки молоді на сучасному етапі: тези доповідей XVI Всеукраїнської наукової конференції молодих вчених та студентів (27-28 квітня 2017 р., Київ). Київ: КНУТД, 2017. Т. 3. Економіка інноваційної діяльності підприємств. С. 149-150.
8. Браїлян І. В. Стратегічне управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства. наук. кер. А. О. Касич. Наукові розробки молоді на сучасному етапі: тези доповідей XVI Всеукраїнської наукової конференції молодих вчених та студентів (27-28 квітня 2017 р., Київ). Київ: КНУТД, 2017. Т. 3. Економіка інноваційної діяльності підприємств. С. 105-106.
9. Брояка А. А. Перспективи розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємств АПК. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2020. № 1. С. 146-159.
10. Бубенко С. П. Організаційно-економічний механізм експортної діяльності підприємства. Фінанси України. 2019. № 10. С. 32-33.

11. Василенко В. А. Теорія і практика розробки управлінських рішень: Навчальний посібник. Київ: ЦУЛ, 2013. 165 с.

12. Вдовенко Н. М., Сухомлин Л. В., Бачкір І. Г., Гнатенко І. А. Управлінські засади моделювання державних пріоритетів в інноваційній економіці: диверсифікація підприємницької діяльності та адаптування ринку. Економіка та держава. 2021. № 9. С. 19-23.

13. Галас Л. І. Стратегія зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств: поняття та її основні функції. Інноваційна економіка. 2021. № 1-2. С. 68-73.

14. Гнатенко І. Сучасні управлінські та інформаційно-безпекові підходи формування інноваційного кластерного угруповання в умовах COVID-19 на засадах сталості, децентралізації та євроінтеграції. Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. 2021. № 1-2. С. 68-77.

15. Гнатенко І. Управлінські, маркетингові та фінансові підходи оцінювання соціо-еколого-економічного ефекту взаємодії підприємств в умовах зміни споживчих переваг. Економічний дискурс. 2021. № 1-2. С. 111-121.

16. Гнатенко І. А. Методологічні основи інституціонального аналізу національної системи інноваційного підприємництва. Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2018. № 6. С. 70-74.

17. Гнатенко І. А. Фундаментальні умови державного регулювання та підтримки інноваційного підприємництва. Проблеми системного підходу в економіці. 2019. № 4 (1). С. 37-43.

18. Гнатенко І. А. Моделювання сценаріїв стійкого розвитку підприємств в умовах глобалізації та діджиталізації: управлінський аспект. Інвестиції: практика та досвід. 2021. № 16. С. 20-25.

19. Гнатенко І. А., Попова Ю. М., Бачкір І. Г., Нечипоренко К. В. Стратегії державних пріоритетів в контексті сценарного форсайту управління інноваційною економікою: моделювання науково-технічного та інтелектуального потенціалу. Агросвіт. 2021. № 17. С. 3-9.

20. Горященко Ю. Г., Пильгун А. Р., Швець А. М. Інноваційні підходи в управлінні зовнішньоекономічною діяльністю підприємств. Молодий вчений. 2021. № 3(2). С. 345-350.

21. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436-IV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.

22. Дербенцова Я. В., Артеменко А. І., Маляревський В. М., Царук В. В., Юрченко К. М. Публічне управління зовнішньоекономічною діяльністю з урахуванням регіональних особливостей Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. 2021. № 27. С. 22-30. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Piir_2021_27_5.

23. Долгополов К. І., Кулак Н. В. Теоретичні засади зовнішньоекономічної діяльності. Освітньо-інноваційна інтерактивна платформа «Підприємницькі ініціативи»: матеріали третьої всеукраїнської наукової Інтернет-конференції (6 грудня 2018 р., м. Київ). Київ: КНУТД, 2018. С. 396-401.

24. Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон: Закон України від 13.10.1992 р. № 2673-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2673-12>

25. Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту: Закон України від 22.12.1998 р. № 330-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/330-14>

26. Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту: Закон України від 22.12.1998 № 331-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/331-14>

27. Про митний тариф України: Закон України від 05.02.2012 № 4495-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>.

28. Загорченко В. М. Стратегії розвитку зовнішньоекономічної діяльності. Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2015. 232 с.

29. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 № 959-XI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12>

30. Про митну справу в Україні: Закон України № 92-IV (92-15) від 11.07.2002 (Закон втратив чинність з 01.01.2004 року на підставі Кодексу)ВВР. 2002. № 38-39. С. 288.

31. Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті: Закон України від 23 вересня 1994 р. № 185/94-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/185/94-%D0%B2%D1%80>

32. Про приєднання України до Женевської конвенції 1930 року про гербовий збір стосовно переказних векселів і простих векселів: Закон України від 06.07.1999 № 828-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/827-14>

33. Про транзит вантажів: Закон України від 20.10.1999 р. № 1172-XIV. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1172-14#Text>

34. Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008 № 514-VI. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/514-17>.

35. Про митний тариф України: Закон України від 05.04.2001 № 2371-III.. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-20#Text>

36. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств [Електронний ресурс]: навч. посіб. до проведення практичних занять для студ. галузі знань 07 «Управління та адміністрування», за спеціальністю 073 «Менеджмент» КПІ ім. Ігоря Сікорського; уклад.: А. Р. Дунська, Г. П. Жалдак. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. – 95 с.

37. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства: навч. посіб. О. М. Калініна; Нац. авіац. ун-т ім. М. Є. Жуковського "Харків. авіац. ін-т". Харків: ХАІ, 2021. 47 с.

38. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства: підручник [А. А. Мазаракі та ін.]; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. А. А. Мазаракі та д-ра екон. наук, проф. Т. М. Мельник; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2019. 651 с.

39. Зовнішньоекономічна діяльність України в системі глобальних конкурентних відносин: агропродовольчий вимір : монографія. [О. І. Павлов та

ін.]; за ред. д-ра екон. наук, проф. О. І. Павлова; Одес. нац. акад. харч. технологій, Каф. економіки пром-сті. Одеса: Астропринт, 2019. 269 с.

40. Зовнішньоекономічна діяльність-3: навч. посіб. І. І. Дахно, В. М. Алієва-Барановська; [за ред. І. І. Дахна]. Київ: Центр учбової літератури, 2018. 355 с.

41. Капелюшна Т. В., Гавриш О. М., Пильнова В. П. Діагностика та тенденції розвитку міжнародної торгівлі в Україні. Ефективна економіка. 2020. № 11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2020_11_72.

42. Касич А. О., Дідур С. В. Структурні характеристики зовнішньої торгівлі України. Актуальні проблеми економіки. 2008. № 1 (79). С. 85-94.

43. Ковтун Е. О. Формування ефективного механізму управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2020. № 6. С. 285-290. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2020_6_49.

44. Комарецька П. В. Прогнозування та стратегія управління фінансовим потенціалом підприємства як елемент становлення і розвитку фінансової системи України. Фінансова система України: становлення та розвиток: зб. наук. пр. Наукові записки. Серія: Економіка. 2006. Вип. 8, Ч. 2. Острог: Видавництво "Національний університет "Острозька академія", 2006. С. 199-210.

45. Комарецька П. В. Управління фінансовим потенціалом підприємств. URL: <http://avtoreferat.net/>.

46. Комарецька П. В. Формування стратегії управління фінансовим потенціалом підприємства. Формування ринкових відносин в Україні: зб. наук. праць. 2006. Вип. 9 (64). С. 90-92.

47. Конституція України: Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

48. Корж М. В. Стратегії міжнародного маркетингу в умовах глобалізації: автореф. дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.02. М. В. Корж; Донец. нац. ун-т. – Донецьк, 2017. – 38 с.

49. Костюк О. С., Тижай Н. В., Фаєк Н. В. Оцінювання ефективності функціонування маркетингу на підприємстві. Вісник національного університету «Львівська політехніка». 2017. Серія: Логістика. № 690. С. 79–84.

50. Кузнєцова Т. В., Паламарчук О. М. Конкурентні переваги роботизованих підприємств при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності. Економічний вісник університету. 2021. Вип. 51. С. 73-79. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvu_2021_51_12.

51. Кульганік О. М. Сучасні процеси міжнародної торгівлі України в умовах глобалізації. Ефективна економіка. 2019. № 10.

52. Лакіза В. В., Бала Р. Д. Особливості застосування електронної торгівлі суб'єктами господарювання в умовах міжнародної економічної діяльності. Ефективна економіка. 2020. № 11.

53. Левченко О. М., В'юник О. В. Механізми активізації зовнішньоекономічної діяльності інноваційно-інтегрованих структур. Центральнотраїнський науковий вісник. Економічні науки. 2020. Вип. 5. С. 152-162. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkntu_e_2020_5_16.

54. Ложачевська О. М., Гнатенко І. А., Сухомлин Л. В., Мельник О. Ю. Моделювання інфраструктури підприємництва неіноваційного управління на національному та регіональному рівнях в умовах децентралізації. Інвестиції: практика та досвід. 2021. № 18. С. 5-10.

55. Мельник А. О. Трансформація складових зовнішньоекономічної політики України в умовах світової економічної кризи. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2012. № 3, Т. 3 (188). С. 14-16.

ДОДАТКИ

Додаток А

Структура ЗЕД України

Код і назва товарів згідно з УКТ ЗЕД	Експорт, тис. дол. США	У % до I півріччя 2023	У % до загального обсягу	Імпорт, тис. дол. США	У % до I півріччя 2023	У % до загального обсягу
Усього	19,598,396.5	100.3	100.0	33,204,772.7	109.0	100.0
I. Живі тварини; продукти тваринного походження	778,629.3	112.9	4.0	697,049.1	109.5	2.1
01 живі тварини	9,982.3	50.7	0.1	44,820.3	116.2	0.1
02 м'ясо та їстівні субпродукти	504,953.1	113.9	2.6	48,641.8	73.7	0.1
03 риба і ракоподібні	14,347.2	150.9	0.1	441,323.5	114.9	1.3
04 молоко та молочні продукти	240,587.2	114.1	1.2	147,905.6	110.0	0.4
05 інші продукти тваринного походження	8,759.5	140.1	0.0	14,357.9	106.4	0.0
II. Продукти рослинного походження	6,626,839.6	98.3	33.8	1,219,285.8	100.8	3.7
06 живі дерева та інші рослини	1,963.9	97.8	0.0	31,850.3	128.2	0.1
07 овочі	59,297.9	130.3	0.3	216,558.0	78.6	0.7
08 їстівні плоди та горіхи	143,324.9	147.6	0.7	413,361.4	110.2	1.2
09 кава, чай	8,214.4	156.8	0.0	167,824.9	119.6	0.5
10 зернові культури	5,263,388.7	98.5	26.9	70,154.3	84.4	0.2
11 продукція борошномельно-круп'яної промисловості	70,250.0	75.1	0.4	13,463.9	106.7	0.0
12 насіння і плоди олійних рослин	1,061,089.7	93.8	5.4	288,309.3	101.7	0.9
13 шелак природний	1,371.8	130.5	0.0	17,395.0	122.8	0.1
14 рослинні матеріали для виготовлення	17,938.3	80.9	0.1	368.7	79.9	0.0

III. Жири та олії тваринного або рослинного походження	3,078,791.4	107.3	15.7	126,731.1	116.2	0.4
IV. Готові харчові продукти	1,906,489.3	123.0	9.7	1,695,280.3	112.1	5.1
16 продукти з м'яса, риби	31,143.6	198.1	0.2	89,271.5	112.0	0.3
17 цукор і кондитерські вироби з цукру	372,447.5	123.4	1.9	49,875.1	105.9	0.2
18 какао та продукти з нього	97,414.6	137.6	0.5	205,331.1	151.1	0.6
19 готові продукти із зерна	171,251.1	121.8	0.9	138,198.9	111.0	0.4
20 продукти переробки овочів	142,059.7	177.8	0.7	136,915.4	100.6	0.4
21 різні харчові продукти	87,965.7	110.6	0.4	270,392.5	122.5	0.8
22 алкогольні і безалкогольні напої та оцет	141,658.1	103.4	0.7	364,411.7	109.6	1.1
23 залишки і відходи харчової промисловості	820,931.6	118.9	4.2	230,905.3	121.1	0.7
24 тютюн і промислові замітники тютюну	41,617.3	123.7	0.2	209,978.8	85.5	0.6
V. Мінеральні продукти	1,890,067.2	151.4	9.6	4,381,903.9	73.5	13.2
25 сіль; сірка; землі та каміння	121,918.8	187.6	0.6	129,732.5	108.1	0.4
26 руди, шлак і зола	1,666,628.6	176.0	8.5	5,575.8	137.6	0.0
27 палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки	101,519.9	42.9	0.5	4,246,595.6	72.7	12.8
VI. Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	479,344.5	104.3	2.4	4,065,449.2	107.4	12.2
28 продукти неорганічної хімії	95,972.9	183.0	0.5	173,600.5	97.0	0.5
29 органічні хімічні сполуки	141,727.6	80.2	0.7	205,021.7	78.1	0.6

30 продукція фармацевтичної промисловості	74,647.4	144.8	0.4	785,614.4	126.0	2.4
31 інші продукти хімічної промисловості	167,996.6	145.3	0.9	2,901,212.6	104.4	8.7
VII. Продукція засобів наземного, повітряного, водного транспорту	473,469.0	69.4	2.4	689,074.3	138.5	2.1
VIII. Різні промислові товари	1,765,362.8	111.1	9.0	2,226,180.2	106.2	6.7
IX. Тверді відходи	10,678.4	119.8	0.1	535.6	187.9	0.0
X. Продукція та вторинні сировини	161,837.5	99.4	0.8	327,130.1	130.0	1.0
XI. Суміші	47,513.9	116.4	0.2	38,067.4	127.9	0.1
XII. Вироби з текстилю	151,285.3	95.9	0.8	152,249.1	101.2	0.5
XIII. Різні види товарів	355,474.2	97.1	1.8	121,691.3	120.8	0.4

Джерело: складено автором на основі [30]

Додаток Б

Географічна структура зовнішньої торгівлі товарами України за I півріччя 2024 року. Вона містить дані про експорт, імпорт та сальдо для всіх країн.

Країна / Country	Експорт (тис. дол. США) / Exports	% до I півріччя 2023 / in % to January- June 2023	Імпорт (тис. дол. США) / Imports	% до I півріччя 2023 / in % to January- June 2023	Сальдо (тис. дол. США) / Balance
Усього / Total	19,598,396.5	100.3	33,204,772.7	109.0	-13,606,376.2
Австралія / Australia	7,694.9	83.0	60,744.4	117.2	-53,049.4
Австрія / Austria	289,025.4	86.2	294,071.4	110.6	-5,045.9
Азербайджан / Azerbaijan	103,152.2	111.1	148,509.7	117.8	-45,357.5
Албанія / Albania	14,996.0	110.2	3,340.1	43.2	11,655.9
Алжир / Algeria	136,507.9	1417.6	44,997.8	321.9	91,510.0
Ангола / Angola	935.6	33.8	23.3	1326.1	912.3
Аргентина / Argentina	981.5	68.5	27,219.0	112.7	-26,237.6
Афганістан / Afghanistan	377.1	76.9	578.0	225.4	-200.9
Бангладеш / Bangladesh	106,592.4	65.9	96,278.3	148.9	10,314.2
Барбадос / Barbados	57.3	17.8	589.4	140.2	-532.0
Бахрейн / Bahrain	2,614.0	277.1	2,474.0	205.5	139.9
Бельгія / Belgium	235,579.7	138.0	340,644.6	106.5	-105,064.9
Бенін / Benin	1,929.8	213.1	286.1	289.6	1,643.7
Білорусь / Belarus	487.6	-	5,925.7	50.4	-5,438.2
Болгарія / Bulgaria	571,826.6	142.0	980,347.9	83.5	-408,521.3
Болівія (Багатонаціональна державна) / Bolivia (Plurinational State)	130.3	210.3	39.6	15.9	90.7
Боснія і Герцеговина / Bosnia and Herzegovina	9,408.6	107.9	17,428.3	168.7	-8,019.7
Ботсвана / Botswana	27.0	748.0	198.4	55.7	-171.4
Бразилія / Brazil	10,208.9	410.6	103,783.7	98.2	-93,574.8
Буркіна-Фасо / Burkina Faso	4,340.9	953.2	41.5	8.1	4,299.4
Бурунді / Burundi	7.0	184.2	305.9	118.9	-298.9
В'єтнам / Viet Nam	107,703.0	604.2	277,775.7	126.1	-170,072.7
Венесуела (Боліварська Республіка) / Venezuela (Bolivarian Republic)	4,970.3	580.4	3,189.7	65.8	1,780.6
Вірменія / Armenia	33,810.8	88.5	9,679.0	102.1	24,131.8
Габон / Gabon	634.3	31.1	47.0	363.6	587.3

Гаїті / Haiti	641.7	252.8	6.5	44.5	635.2
Гамбія / Gambia	1,167.7	104.6	0.5	-	1,167.2
Гана / Ghana	3,559.7	44.7	10,227.7	165.3	-6,667.9
Гаяна / Guyana	1,714.7	142.5	48.1	49.1	1,666.6
Гваделупа / Guadeloupe	82.7	45.1	0.3	27.2	82.4
Гватемала / Guatemala	354.0	183.9	7,395.5	89.6	-7,041.6
Гвінея / Guinea	3,304.7	233.5	293.7	223.9	3,011.0
Гондурас / Honduras	4.9	2.6	2,750.7	168.1	-2,745.8
Гонконг, Особливий адміністративний район Китаю / Hong Kong, China	22,138.9	197.1	41,764.8	317.0	-19,625.9
Гренландія / Greenland	-	-	9,039.3	107.7	-9,039.3
Греція / Greece	182,438.6	176.2	1,012,212.7	192.1	-829,774.0
Грузія / Georgia	112,444.1	97.0	54,686.0	115.8	57,758.1
Данія / Denmark	60,123.4	46.9	140,752.6	114.1	-80,629.3
Демократична Республіка Конго / Democratic Republic of the Congo	1,880.1	116.6	552.2	19.1	1,327.8
Держава Палестина / State of Palestine	6,996.2	103.8	10.2	117.6	6,986.0
Джибуті / Djibouti	4,764.1	49.2	4.2	-	4,759.9
Домініканська Республіка / Dominican Republic	32,662.6	213.0	16,350.1	130.8	16,312.5
Єгипет / Egypt	117,267.8	44.9	485,162.8	121.6	-367,895.0
Замбія / Zambia	23,835.1	153.4	517.5	230.0	23,317.6
Зімбабве / Zimbabwe	31.0	158.3	1,648.1	335.0	-1,617.1
Ізраїль / Israel	129,149.6	106.0	316,677.5	134.3	-187,527.9
Індія / India	184,984.9	61.5	166,418.6	118.5	18,566.3
Індонезія / Indonesia	206,970.6	176.3	175,911.2	135.3	31,059.4
Ірак / Iraq	12,565.6	146.0	95,367.2	70.5	-82,801.6
Ісландія / Iceland	38,250.6	204.9	1,872.2	110.5	36,378.4
Іспанія / Spain	771,484.4	140.7	770,048.1	131.2	1,436.3
Італія / Italy	1,073,701.2	160.5	1,224,297.4	103.1	-150,596.2
Йорданія / Jordan	38,074.5	147.1	32,161.5	131.6	5,913.0
Казахстан / Kazakhstan	37,355.2	131.3	82,665.5	104.4	-45,310.3
Канада / Canada	223,830.7	182.8	711,542.2	126.5	-487,711.5
Кенія / Kenya	5,251.8	170.9	293.6	135.8	4,958.2
Кіпр / Cyprus	145,637.2	171.9	71,575.2	105.5	74,062.0
Китай / China	2,289,963.0	162.0	1,889,834.5	134.1	400,128.5
Колумбія / Colombia	59,106.9	140.0	12,437.3	220.0	46,669.6
Корея, Південна / South Korea	12,440.1	44.4	233,859.8	128.5	-221,419.7
Коста-Ріка / Costa Rica	11,090.9	66.5	14,309.9	111.8	-3,219.0

Куба / Cuba	12.8	138.1	30.3	30.0	-17.5
Латвія / Latvia	196,769.5	88.2	121,812.4	89.0	74,957.1
Ліван / Lebanon	39,049.1	187.5	88,888.3	106.6	-49,839.2
Лівія / Libya	1,389.8	18.5	42.3	12.7	1,347.5
Литва / Lithuania	171,499.9	108.5	338,059.4	106.5	-166,559.5
Ліхтенштейн / Liechtenstein	106.9	186.4	1,302.8	117.1	-1,195.9
Маврикій / Mauritius	387.4	90.5	2,246.8	142.1	-1,859.4
Мавританія / Mauritania	4,177.1	172.0	223.0	88.4	3,954.1
Мексика / Mexico	1,042.4	108.1	266,678.0	114.7	-265,635.6
Молдова / Moldova	648,796.8	126.3	635,313.6	103.1	13,483.2
Монако / Monaco	46.0	33.2	0.6	180.0	45.4
Намібія / Namibia	196.3	153.2	6.2	147.8	190.1
Нідерланди / Netherlands	716,138.5	152.7	854,982.2	97.7	-138,843.7
Нікарагуа / Nicaragua	982.0	157.1	10.4	157.9	971.6
Норвегія / Norway	266,793.6	214.8	69,493.5	82.0	197,300.1
Об'єднані Арабські Емірати / United Arab Emirates	44,253.3	151.1	12,956.0	138.9	31,297.3
Оман / Oman	1,516.3	228.1	885.2	61.5	631.1
Парагвай / Paraguay	27.3	84.4	116.6	105.0	-89.3
Перу / Peru	109.9	146.4	21,294.4	146.2	-21,184.5
Польща / Poland	2,043,740.5	102.0	3,379,278.5	109.7	-1,335,538.0
Португалія / Portugal	123,574.6	102.5	38,833.1	119.4	84,741.5
Пуерто-Рико / Puerto Rico	2,057.1	101.0	2,580.1	109.0	-523.0
Румунія / Romania	970,342.6	112.0	813,822.7	97.8	156,519.9
Росія / Russia	1,239,925.6	83.3	9,849,962.3	88.6	-8,610,036.7
Сербія / Serbia	58,137.6	113.7	102,033.8	109.9	-43,896.2
Словаччина / Slovakia	215,865.5	134.9	325,848.6	102.5	-109,983.1
Словенія / Slovenia	191,156.1	129.4	115,340.3	137.4	75,815.8
Сполучені Штати Америци / United States of America	5,072,602.3	164.0	5,495,246.8	105.2	-422,644.5
Судан / Sudan	5,899.5	451.0	18,953.8	210.4	-13,054.3
Таджикистан / Tajikistan	22,287.2	75.9	179.7	138.3	22,107.5
Таїланд / Thailand	102,913.6	129.2	107,811.9	129.3	-4,898.3
Туреччина / Turkey	1,686,540.2	132.8	2,176,942.1	106.9	-490,401.9
Уганда / Uganda	16,839.5	286.2	113.9	93.2	16,725.6
Угорщина / Hungary	566,614.3	132.6	736,690.8	113.2	-170,076.5
Узбекистан / Uzbekistan	160,279.3	104.5	275,225.6	127.3	-114,946.3
Філіппіни / Philippines	1,387.1	172.3	126,471.8	118.5	-125,084.7
Франція / France	513,199.8	146.4	1,194,988.0	105.2	-681,788.2
Хорватія / Croatia	144,044.4	96.2	158,658.4	102.1	-14,613.9

Чехія / Czech Republic	415,688.2	99.9	350,165.2	114.1	65,523.0
Чилі / Chile	10,078.5	154.2	22,520.2	154.2	-12,441.7
Швейцарія / Switzerland	235,578.4	106.9	338,914.9	116.7	-103,336.5
Швеція / Sweden	360,060.0	89.6	321,136.4	129.5	38,923.6
Шпіцберген / Svalbard	92.9	355.6	0.5	62.1	92.4
Японія / Japan	349,973.8	63.5	355,903.0	130.0	-5,929.2

Джерело: складено автором на основі [30]